ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ
ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Βρυξέλλες, 4.2.2025
COM(2025) 3 final

ΕΚΘΕΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΚΑΙ ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ

σχετικά με την αξιολόγηση από την Επιτροπή των προγραμμάτων μέτρων των κρατών μελών, όπως επικαιροποιήθηκαν βάσει του άρθρου 17 της οδηγίας-πλαισίου για τη θαλάσσια στρατηγική (2008/56/ΕΚ)

{SWD(2025) 1 final}

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ 1

2. Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΘΑΛΑΣΣΩΝ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ 4

3. ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ ΤΡΙΠΛΗΣ ΠΛΑΝΗΤΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ 11

3.1 ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΠΙΤΕΥΞΗ ΜΗΔΕΝΙΚΗΣ ΡΥΠΑΝΣΗΣ ΣΤΙΣ ΘΑΛΑΣΣΕΣ ΚΑΙ ΣΤΟΥΣ ΩΚΕΑΝΟΥΣ 13

3.2 ΕΠΑΝΑΦΟΡΑ ΤΗΣ ΘΑΛΑΣΣΙΑΣ ΦΥΣΗΣ ΣΤΗ ΖΩΗ ΜΑΣ 17

3.3 ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ ΚΛΙΜΑΤΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ 24

4. ΔΙΑΣΦΑΛΙΣΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΕΥΡΩΣΤΙΑΣ 26

5. ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ 27

6. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ 31

7. ΣΥΣΤΑΣΕΙΣ 33

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Οι θάλασσες και οι ωκεανοί είναι ζωτικής σημασίας για την ποιότητα τόσο της δικής μας ζωής, των μέσων βιοπορισμού και των οικονομιών μας όσο και των μελλοντικών γενεών. Επιτελούν επίσης σημαντική λειτουργία όσον αφορά τη δέσμευση άνθρακα, τη ρύθμιση του κλίματος και τη συμβολή στη μείωση των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής. Η υγεία των ωκεανών μπορεί να συμβάλει ουσιαστικά στην ενίσχυση της ανθεκτικότητάς μας στην τριπλή πλανητική κρίση, και συγκεκριμένα στην κλιματική αλλαγή, την κατάρρευση της βιοποικιλότητας και τη ρύπανση. Ωστόσο, η τρέχουσα χρήση των θαλασσών της Ευρώπης δεν είναι βιώσιμη. Τόσο η αμείωτη πίεση που ασκείται στα θαλάσσια οικοσυστήματα όσο και η υποβάθμισή τους δυσχεραίνουν την επίτευξη του πρωταρχικού μας στόχου για καθαρές, υγιείς και παραγωγικές θάλασσες.

Κατά την τελευταία δωδεκαετία τα κράτη μέλη της ΕΕ έχουν καταρτίσει θαλάσσιες στρατηγικές με σκοπό τη συμμόρφωση με την οδηγία-πλαίσιο για τη θαλάσσια στρατηγική (στο εξής: ΟΠΘΣ) ([1]). Η οδηγία προβλέπει την υποχρέωση των κρατών μελών να αξιολογούν την κατάσταση του θαλάσσιου περιβάλλοντός τους, να καταρτίζουν προγράμματα παρακολούθησης, να θέτουν περιβαλλοντικούς στόχους και να εφαρμόζουν μέτρα για την επίτευξη του βασικού στόχου της οδηγίας που είναι η διασφάλιση της «καλής περιβαλλοντικής κατάστασης» όλων των θαλάσσιων υδάτων της ΕΕ. Η υποχρέωση αυτή έπρεπε να εκπληρωθεί έως το 2020. Στην οδηγία καθορίζονται ειδικά χαρακτηριστικά περιγραφής ([2]) τα οποία ορίζουν την έννοια της καλής περιβαλλοντικής κατάστασης, όπως η διατήρηση της βιοποικιλότητας ή η αντιμετώπιση ανθρωπογενών πιέσεων, όπως, για παράδειγμα, ο υποθαλάσσιος θόρυβος, ο ευτροφισμός, η καταστροφή του θαλάσσιου βυθού, τα απορρίμματα στη θάλασσα και οι ρυπογόνες ουσίες.

Σύμφωνα με απόφαση της Επιτροπής ([3]) που ισχύει από τον Ιούνιο του 2017, τα κράτη μέλη υποχρεούνται να πληρούν κοινά κριτήρια και μεθοδολογικά πρότυπα κατά τον ποσοτικό προσδιορισμό της «καλής περιβαλλοντικής κατάστασης», με ποσοτικούς όρους, για τα θαλάσσια ύδατά τους. Είναι σημαντικό να επισημανθεί ότι η ΟΠΘΣ προβλέπει ρητά την υποχρέωση των κρατών μελών να συνεργάζονται με τις γειτονικές τους χώρες σε κάθε θαλάσσια περιοχή ή υποπεριοχή, κατά προτίμηση μέσω των υφιστάμενων περιφερειακών θεσμικών δομών συνεργασίας ([4]), με σκοπό τη διασφάλιση της συνεκτικότητας και του συντονισμού των εφαρμοζόμενων μέτρων ([5]).

([1]) Οδηγία 2008/56/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 17ης Ιουνίου 2008, περί πλαισίου κοινοτικής δράσης στο πεδίο της πολιτικής για το θαλάσσιο περιβάλλον (οδηγία-πλαίσιο για τη θαλάσσια στρατηγική). Βλ. EUR-Lex - 32008L0056 - EL - EUR-Lex (europa.eu).

[2] Τα 11 χαρακτηριστικά ποιοτικής περιγραφής ορίζονται στο παράρτημα I της οδηγίας-πλαισίου για τη θαλάσσια στρατηγική και διευκρινίζονται περαιτέρω στην απόφαση (ΕΕ) 2017/848 της Επιτροπής. Σ' αυτά περιλαμβάνονται τα ακόλουθα: D1 – Βιοποικιλότητα, D2 – Μη αυτόχθονα είδη (NIS), D3 – Εμπορικά εκμεταλλεύσιμοι ιχθύες και οστρακόδερμα, D4 – Δίκτυα θαλάσσιας τροφής, D5 – Ευτροφισμός, D6 – Ακεραιότητα του θαλάσσιου βυθού, D7 – Υδρογραφικές αλλοιώσεις, D8 – Ρυπογόνες ουσίες, D9 – Ρυπογόνες ουσίες σε ψάρια και άλλα θαλασσινά, D10 – Απορρίμματα, D11 – Ενέργεια, συμπεριλαμβανομένου του υποθαλάσσιου θορύβου.

([3]) Απόφαση (ΕΕ) 2017/848 της Επιτροπής, της 17ης Μαΐου 2017, για τη θέσπιση κριτηρίων και μεθοδολογικών προτύπων για την καλή περιβαλλοντική κατάσταση των θαλάσσιων υδάτων καθώς και προδιαγραφών και τυποποιημένων μεθόδων για την παρακολούθηση και την αξιολόγηση. Βλ.: EUR-Lex - 32017D0848 - EL - EUR-Lex (europa.eu).

([4]) Συμπεριλαμβανομένων των δομών που έχουν δημιουργηθεί στο πλαίσιο των περιφερειακών συμβάσεων για τις θάλασσες.

([5]) Το άρθρο 4 της οδηγίας 2008/56/ΕΚ περιλαμβάνει κατάλογο των θαλάσσιων περιοχών και υποπεριοχών της ΕΕ. Οι τέσσερις θαλάσσιες περιοχές της ΕΕ είναι η Βαλτική θάλασσα, ο βορειοανατολικός Ατλαντικός ωκεανός, η Μεσόγειος θάλασσα και ο Εύξεινος Πόντος.

Η Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία ([6]) θέτει πρωταρχικές προτεραιότητες, συμπεριλαμβανομένης της προστασίας της βιοποικιλότητας και των οικοσυστημάτων μας, ενισχύοντας έτσι το έργο αυτό με την επιδίωξη των ακόλουθων φιλόδοξων στόχων:

- μείωση της ρύπανσης του αέρα, των υδάτων και του εδάφους,
- μετάβαση σε μια κυκλική οικονομία,
- βελτίωση της διαχείριση των αποβλήτων, και
- διασφάλιση της βιωσιμότητας των κλάδων της γαλάζιας οικονομίας και της αλιείας μας.

Η στρατηγική της ΕΕ για τη βιοποικιλότητα ([7]), το σχέδιο δράσης για μηδενική ρύπανση ([8]) και το σχέδιο δράσης για τη θάλασσα ([9]) αποτελούν τα βασικά μέσα πολιτικής που έχουν θεσπιστεί για την επίτευξη των στόχων αυτών.

Η ΟΠΘΣ εντάσσεται στο πλαίσιο ενός ευρύτερου θεματολογίου για την ανθεκτικότητα των υδάτων. Στις πολιτικές κατευθύνσεις 2024-2029 για το επόμενο Σώμα των Επιτρόπων ανακοινώθηκε η θέσπιση νέας ευρωπαϊκής στρατηγικής για την ανθεκτικότητα των υδάτων, με σκοπό την ενίσχυση της ασφάλειας των υδάτων στην Ευρώπη μέσω της διατήρησης της ποιότητας και της ποσότητας των υδάτων στην ΕΕ και πέραν αυτής, της ενίσχυσης του ανταγωνιστικού καινοτόμου πλεονεκτήματος της βιομηχανίας ύδατος και της αντιμετώπισης των βαθύτερων αιτίων των προκλήσεων στον τομέα των υδάτων, συμπεριλαμβανομένων της ρύπανσης, της απώλειας βιοποικιλότητας και των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής. Οι καθαρές, υγιείς και παραγωγικές θάλασσες και ωκεανοί έχουν καίρια σημασία για την πράσινη και την ψηφιακή μας μετάβαση και για τη μακροπρόθεσμη ευημερία της ΕΕ. Η ΟΠΘΣ μπορεί επίσης να συμβάλει άμεσα στην επίτευξη των στόχων του επικείμενου «συμφώνου για τους ωκεανούς», το οποίο εξήγγειλε η πρόεδρος κ. von der Leyen στις πολιτικές κατευθύνσεις για την επόμενη θητεία της Επιτροπής και θα αποσκοπεί στην «τόνωση της γαλάζιας οικονομίας και στη διασφάλιση της χρηστής διακυβέρνησης και της βιωσιμότητας των ωκεανών μας σε όλες τις διαστάσεις τους».

Είναι η πρώτη φορά στο πλαίσιο του νέου πλαισίου πολιτικής που η Επιτροπή αξιολογεί τα δεύτερα προγράμματα μέτρων δυνάμει της ΟΠΘΣ. Η αξιολόγηση διενεργείται σε στενό συντονισμό με τις αξιολογήσεις των τρίτων σχεδίων διαχείρισης λεκάνης απορροής ποταμού (στο εξής: ΣΔΛΑΠ) και των δεύτερων σχεδίων διαχείρισης των κινδύνων πλημμύρας δυνάμει της οδηγίας-πλαισίου για τα ύδατα (στο εξής: ΟΠΥ) και της οδηγίας για τις πλημμύρες ([10]). Για να επιταχυνθεί η αποτελεσματική εφαρμογή, η Επιτροπή έχει θέσει ως στόχο να ενθαρρύνει μια πιο ολοκληρωμένη και συνεκτική

([6]) Η Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία (europa.eu).
([7]) Στρατηγική για τη βιοποικιλότητα με ορίζοντα το 2030 (europa.eu).
([8]) Ανακοίνωση της Επιτροπής με τίτλο «Πορεία προς έναν υγιή πλανήτη για όλους — Σχέδιο δράσης της ΕΕ για μηδενική ρύπανση των υδάτων, του αέρα, και του εδάφους» [COM(2021) 400 final]. Διατίθεται στη διεύθυνση: https://environment.ec.europa.eu/strategy/zero-pollution-action-plan_el.
([9]) Ανακοίνωση της Επιτροπής με τίτλο «Σχέδιο Δράσης της ΕΕ: Προστασία και αποκατάσταση των θαλάσσιων οικοσυστημάτων για βιώσιμη και ανθεκτική αλιεία» [COM(2023) 102 final]. Διατίθεται στη διεύθυνση: EUR-Lex - 52023DC0102 - EL - EUR-Lex (europa.eu).
([10]) Report from the Commission to the Council and the European Parliament on the implementation of the Water Framework Directive (2000/60/EC) and the Floods Directive (2007/60/EC) Third river basin management plans Second flood risk managment plans [Έκθεση της Επιτροπής προς το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο σχετικά με την εφαρμογή της οδηγίας-πλαισίου για τα ύδατα (2000/60/ΕΚ) και της οδηγίας για τις πλημμύρες (2007/60/ΕΚ) Τρίτα σχέδια διαχείρισης λεκάνης απορροής ποταμού Δεύτερα σχέδια διαχείρισης κινδύνων πλημμύρας] [COM(2025) 2].

προσέγγιση όσον αφορά την εφαρμογή της νομοθεσίας για τα γλυκά και τα θαλάσσια ύδατα, σύμφωνα με την προσέγγιση «από την πηγή στη θάλασσα» ([11]).

Κατά συνέπεια, η αξιολόγηση επικεντρώνεται ιδίως στη διασφάλιση της συνεπούς εφαρμογής της ΟΠΘΣ με την ΟΠΥ. Ωστόσο, είναι σκόπιμο να επισημανθεί ότι οι απαιτήσεις των δύο οδηγιών παρουσιάζουν διαφοροποιήσεις. Στην έκθεση για την ΟΠΥ / την οδηγία για τις πλημμύρες αξιολογείται διεξοδικά η κατάσταση των υδατικών συστημάτων γλυκών υδάτων της ΕΕ με βάση τα στοιχεία που έχουν υποβάλει τα κράτη μέλη και τα μέτρα βελτίωσης που έχουν λάβει. Αντιθέτως, στην έκθεση για την ΟΠΘΣ, όπως απαιτείται σύμφωνα με το άρθρο 16 της ΟΠΘΣ, αξιολογούνται μόνο τα προγράμματα μέτρων των κρατών μελών. Ως εκ τούτου, οι δύο εκθέσεις παρουσιάζουν μικρές διαφοροποιήσεις ως προς το πεδίο εφαρμογής και, κατά συνέπεια, οι συγκρίσεις πραγματοποιούνται με βάση τα κοινά στοιχεία.

Μολονότι τα προγράμματα μέτρων αναπτύχθηκαν πριν από την έκδοση του νομοθετήματος για την αποκατάσταση της φύσης ([12]), είναι βέβαιο ότι η εφαρμογή του εν λόγω νομοθετήματος θα επηρεάσει τον τρίτο κύκλο εφαρμογής της ΟΠΘΣ.

Σκοπός και δομή

Στην παρούσα έκθεση παρουσιάζονται τα κύρια αποτελέσματα της αξιολόγησης της Επιτροπής όσον αφορά τα δεύτερα προγράμματα μέτρων, τα οποία έπρεπε να υποβάλουν όλα τα κράτη μέλη έως την 31η Μαρτίου 2022 ([13]). Τα προγράμματα αυτά αποτελούν επικαιροποίηση από τον πρώτο κύκλο εφαρμογής και λαμβάνουν υπόψη την τελευταία αξιολόγηση της κατάστασης των θαλάσσιων υδάτων και τις συστάσεις της Επιτροπής του 2018 σχετικά με τα μέτρα ([14]). Λεπτομερέστερη ανάλυση των προγραμμάτων μέτρων των κρατών μελών, του βαθμού περιφερειακής συνοχής, καθώς και των ειδικών ανά χώρα συμπερασμάτων και συστάσεων παρέχονται στο συνοδευτικό έγγραφο εργασίας των υπηρεσιών της Επιτροπής ([15]).

Η ανάλυση διαρθρώνεται γύρω από την τριπλή πλανητική κρίση της ρύπανσης, της απώλειας βιοποικιλότητας και της κλιματικής αλλαγής ([16]). Σκοπός της ανάλυσης αυτής είναι να αξιολογηθεί αν τα προτεινόμενα μέτρα από τα κράτη μέλη είναι επαρκή για την αντιμετώπιση των συγκεκριμένων μορφών πίεσης που ασκούνται στα θαλάσσια ύδατα και να διευκολυνθεί η επίτευξη καλής περιβαλλοντικής κατάστασης. Διατυπώνεται επίσης μια δέσμη βασικών συστάσεων οι οποίες παρέχουν καθοδήγηση για περαιτέρω

([11]) Η προσέγγιση «από την πηγή στη θάλασσα» αναφέρεται στη θέσπιση διακυβέρνησης, η οποία ενισχύει τη συνεργασία και τη συνοχή σε ολόκληρο το σύστημα από την πηγή στη θάλασσα και μειώνει την αλλοίωση βασικών ροών (ύδατα, ρύπανση, ιζήματα, υλικά, ζώντες οργανισμοί, υπηρεσίες οικοσυστημάτων), με αποτέλεσμα τη μετρήσιμη βελτίωση των οικονομικών, κοινωνικών και περιβαλλοντικών παραμέτρων σε όλα τα περιβάλλοντα γλυκών, παράκτιων, μεταβατικών και θαλάσσιων υδάτων. Λαμβάνει υπόψη ολόκληρο το σύστημα από την πηγή στη θάλασσα, δίνοντας έμφαση στις ανάντη και κατάντη περιβαλλοντικές, κοινωνικές και οικονομικές διασυνδέσεις και τονώνοντας τον συντονισμό μεταξύ των τομέων και των τμημάτων.

([12]) Κανονισμός (ΕΕ) 2024/1991 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 24ης Ιουνίου 2024, για την αποκατάσταση της φύσης και την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΕ) 2022/869 (ΕΕ L, 2024/1991, 29.7.2024).

([13]) Βλ. άρθρο 13 παράγραφος 9 της οδηγίας 2008/56/ΕΚ.

([14]) Έκθεση της Επιτροπής για την αξιολόγηση των προγραμμάτων μέτρων των κρατών μελών δυνάμει της οδηγίας-πλαισίου για τη θαλάσσια στρατηγική, Βρυξέλλες [COM(2018) 562 final της 31.7.2018].

([15]) Έγγραφο εργασίας των υπηρεσιών της Επιτροπής που συνοδεύει το έγγραφο με τίτλο «Έκθεση της Επιτροπής προς το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο σχετικά με την αξιολόγηση της Επιτροπής όσον αφορά τα προγράμματα μέτρων των κρατών μελών όπως επικαιροποιήθηκαν δυνάμει του άρθρου 17 της οδηγίας-πλαισίου για τη θαλάσσια στρατηγική (2008/56/ΕΚ)» [SWD(2025) 1].

([16]) Βλ. What is the Triple Planetary Crisis? | UNFCCC.

βελτιώσεις. Ορισμένα από τα βασικά μηνύματα και τις βασικές συστάσεις που παρουσιάζονται στα συμπεράσματα συμπληρώνουν εκείνα/εκείνες που παρουσιάζονται στην έκθεση για την ΟΠΥ / την οδηγία για τις πλημμύρες.

Μόνο πέντε κράτη μέλη υπέβαλαν στοιχεία εντός της προθεσμίας του Μαρτίου 2022. Άλλα εννέα κράτη μέλη υπέβαλαν στοιχεία με καθυστέρηση έως και ενός έτους, ενώ τρία κράτη μέλη υπέβαλαν μεν στοιχεία με καθυστέρηση άνω του ενός έτους αλλά εγκαίρως ώστε να συμπεριληφθούν στην παρούσα αξιολόγηση ([17]). Συνολικά, η Επιτροπή ήταν σε θέση να αξιολογήσει τα προγράμματα μέτρων από 17 (από τα 22) παράκτια κράτη μέλη: Βέλγιο, Γερμανία, Ιρλανδία, Ισπανία, Εσθονία, Γαλλία, Ιταλία, Κύπρος, Λετονία, Λιθουανία, Κάτω Χώρες, Πολωνία, Πορτογαλία, Ρουμανία, Σλοβενία, Φινλανδία και Σουηδία. Οι καθυστερήσεις και η μη υποβολή στοιχείων περιόρισαν την ικανότητα της Επιτροπής να διενεργήσει ολοκληρωμένες αξιολογήσεις περιφερειακής συνοχής.

Τα προγράμματα μέτρων για τα υπόλοιπα πέντε κράτη μέλη (Βουλγαρία, Δανία, Ελλάδα, Κροατία και Μάλτα) θα δημοσιευτούν στην πλατφόρμα WISE-Marine του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Περιβάλλοντος (ΕΟΠ) ([18]). Η Επιτροπή θα εκπονήσει επίσης ειδικές ανά χώρα αξιολογήσεις και συστάσεις, οι οποίες θα κοινοποιηθούν απευθείας στα κράτη μέλη. Η αξιολόγηση των προγραμμάτων των κρατών μελών θα παράσχει επίσης στοιχεία στην έκθεση παρακολούθησης και προοπτικών μηδενικής ρύπανσης του 2024, στην υπό εξέλιξη επανεξέταση της ΟΠΘΣ ([19]) και σε άλλες εργασίες για την εφαρμογή των στρατηγικών της ΕΕ για τη βιοποικιλότητα και την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή.

2. Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΘΑΛΑΣΣΩΝ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ

Περίπου το 40 % του πληθυσμού της ΕΕ ζει σε παράκτιες περιοχές. Για τις κοινότητες αυτές, οι θάλασσες και οι ωκεανοί συνδέονται άμεσα με τον πολιτισμό, την ταυτότητα και την αίσθηση του ανήκειν ([20]).

Δεκαετίες υπεραλίευσης, απορρίψεων θρεπτικών ουσιών, ρυπογόνων ουσιών και απορριμμάτων, έντονης θαλάσσιας κυκλοφορίας και διαφόρων άλλων μορφών ανθρωπογενούς πίεσης, σε συνδυασμό με τις εντεινόμενες επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής, έχουν υποβαθμίσει σοβαρά την κατάσταση των θαλάσσιων οικοσυστημάτων.

Αυτές οι αυξανόμενες πιέσεις θέτουν σε κίνδυνο τα οφέλη από τις θάλασσες και τους ωκεανούς της Ευρώπης που δικαιούνται και θα έχουν ανάγκη οι μελλοντικές γενιές για τη ζωή, τα μέσα βιοπορισμού και τις οικονομίες τους.

Το 2018 τα κράτη μέλη διενήργησαν την πρώτη αξιολόγηση της κατάστασης των θαλάσσιων υδάτων τους στο πλαίσιο της ΟΠΘΣ, αναλύοντας τόσο τον βαθμό στον οποίο οι πιέσεις από τις ανθρώπινες δραστηριότητες επηρεάζουν τη θαλάσσια ζωή και τα θαλάσσια οικοσυστήματα όσο και την πρόοδο που έχει σημειωθεί προς την επίτευξη καλής περιβαλλοντικής κατάστασης ([21]). Μέσω της αξιολόγησης αυτής, σε συνδυασμό

([17]) Εμπρόθεσμα — BE, IT, RO, SE, FI· καθυστέρηση έως και 6 μήνες — NL, DE, FR, PL, ES· καθυστέρηση έως και ένα έτος — IE, PT, SI, EST· έως την 1η Σεπτεμβρίου 2023 — CY, LT, LV.

([18]) MSFD reports and assessments (Εκθέσεις και αξιολογήσεις της ΟΠΘΣ) (europa.eu).

([19]) Προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος — επανεξέταση των κανόνων της ΕΕ (europa.eu).

([20]) Marine (Θαλάσσιο οικοσύστημα) (europa.eu).

([21]) Βλ. ανακοίνωση της Επιτροπής — Ανακοίνωση της Επιτροπής σχετικά με τις συστάσεις ανά κράτος μέλος και περιφέρεια όσον αφορά τις επικαιροποιημένες εκθέσεις του 2018 για τα άρθρα 8, 9 και 10 της οδηγίας-πλαισίου για τη θαλάσσια στρατηγική (2008/56/ΕΚ) (2022/C 118/01). Βλ.: EUR-Lex - 52022XC0314(01) - EL - EUR-Lex (europa.eu).

με άλλες πηγές πληροφοριών, η Επιτροπή είχε τη δυνατότητα να διαμορφώσει μια ολοκληρωμένη εικόνα της κατάστασης του θαλάσσιου περιβάλλοντος το 2020, έτος-προθεσμία για την επίτευξη καλής περιβαλλοντικής κατάστασης.

Παρά τις βελτιώσεις που έχουν επέλθει σε ορισμένους τομείς, το συμπέρασμα εκείνη την εποχή ήταν σαφές: δεν είχε επιτευχθεί καλή περιβαλλοντική κατάσταση σε όλα τα ευρωπαϊκά θαλάσσια ύδατα ([22]). Θετικό είναι, ωστόσο, το ότι μπορούν ακόμη να αντιστραφούν οι ολοένα αυξανόμενες τάσεις σε ορισμένους τύπους πιέσεων που ασκούνται στις θάλασσες της Ευρώπης. Ειδικότερα, μπορούν να αντιστραφούν με την εφαρμογή αποτελεσματικών μέτρων στο πλαίσιο της ΟΠΘΣ, ορισμένα από τα οποία βασίζονται σε άλλα πλαίσια πολιτικής και νομικά πλαίσια μακράς πνοής (π.χ. στις οδηγίες για τα πτηνά και τους οικοτόπους, στην οδηγία για τον θαλάσσιο χωροταξικό σχεδιασμό, την οδηγία-πλαίσιο για τα ύδατα και την κοινή αλιευτική πολιτική).

Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η εκτιμώμενη μείωση κατά 29 % των απορριμμάτων στις παραλίες κατά την περίοδο 2015-2021 σε όλες τις θαλάσσιες λεκάνες της ΕΕ ([23]), με ακόμα σημαντικότερη μείωση κατά 45 % στη Βαλτική θάλασσα. Παρότι στις περισσότερες θαλάσσιες λεκάνες δεν έχει επιτευχθεί ακόμη καλή περιβαλλοντική κατάσταση, αυτή η κλίμακα μείωσης σε βάθος πενταετίας συνιστά επιτυχημένο παράδειγμα, το οποίο καταδεικνύει ότι η κοινή δράση είναι αποτελεσματική. Το αποτέλεσμα αυτό εξηγείται από διάφορους παράγοντες, μεταξύ των οποίων η πολύ ισχυρή δημόσια στήριξη για την ανάληψη δράσης, οι υψηλού επιπέδου πολιτικές δεσμεύσεις για την αντιστροφή της τάσης (π.χ. η στρατηγική του 2018 για τις πλαστικές ύλες, το σχέδιο δράσης του 2021 για μηδενική ρύπανση στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας) και μια στέρεη νομική βάση για την ανάληψη δράσης από τις αρχές [μαζί με την ΟΠΘΣ, την οδηγία του 2019 για τα πλαστικά προϊόντα μίας χρήσης και την οδηγία του 2019 για τις λιμενικές εγκαταστάσεις παραλαβής]. Η προστιθέμενη αξία της ΟΠΘΣ στο πλαίσιο αυτής της διαδικασίας είναι σαφής:

- οι δημόσιες και οι πολιτικές εκστρατείες για την ανάληψη δράσης κατά των απορριμμάτων και των πλαστικών προϊόντων χρησιμοποίησαν δεδομένα της ΟΠΘΣ για να υποστηρίξουν τα μηνύματά τους,
- τα ίδια δεδομένα χρησιμοποιήθηκαν στο πλαίσιο της εκτίμησης των επιπτώσεων και της έκδοσης της οδηγίας για τα πλαστικά προϊόντα μίας χρήσης και συνέβαλαν στην ευαισθητοποίηση του κοινού,
- δεδομένου ότι η μείωση κατά 29 % είχε πραγματοποιηθεί προτού ακόμη αρχίσει να ισχύει η οδηγία για τα πλαστικά προϊόντα μίας χρήσης, ένα ποσοστό τουλάχιστον μπορεί να αποδοθεί στα μέτρα που είχαν προγραμματιστεί στο πλαίσιο του πρώτου κύκλου εφαρμογής της ΟΠΘΣ,
- η μείωση κατά 29 % μπορεί να αξιολογηθεί και να γνωστοποιηθεί σαφώς λόγω των συλλογικών προσπαθειών των κρατών μελών, των θεσμικών οργάνων και

([22]) Έκθεση της Επιτροπής σχετικά με την εφαρμογή της οδηγίας-πλαισίου για τη θαλάσσια στρατηγική (οδηγία 2008/56/ΕΚ) [COM(2020) 259 final], EUR-Lex - 52020DC0259 - EL - EUR-Lex (europa.eu).

([23]) Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Κοινό Κέντρο Ερευνών, Τεχνική ομάδα της ΟΠΘΣ για τα θαλάσσια απορρίμματα, Hanke, G., Walvoort, D., Ruiz-Orejón, L. F., van Loon, W. M. G. M., Giorgetti, A., Molina-Jack, M. E., Vinci, M., *European Coastline Litter Trends 2015–2021 – Methodology development and trend results for the Marine Strategy Framework Directive* (Τάσεις όσον αφορά τα απορρίμματα στην ευρωπαϊκή ακτογραμμή για την περίοδο 2015-2021 — Ανάπτυξη μεθοδολογίας και αποτελέσματα τάσεων για την οδηγία-πλαίσιο για τη θαλάσσια στρατηγική), Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Λουξεμβούργο, 2024, JRC138907.

οργανισμών της ΕΕ ([24]) και της κοινωνίας των πολιτών για τη συλλογή και την παραγωγή συγκρίσιμων δεδομένων υψηλής ποιότητας.

Από την ανάλυση των δεύτερων προγραμμάτων μέτρων για τα απορρίμματα στη θάλασσα προκύπτει ότι τα κράτη μέλη αναλαμβάνουν περαιτέρω δράση για την αντιμετώπιση του προβλήματος των απορριμμάτων στις παραλίες: αυτό αναμένεται να στηρίξει τη θετική τάση των συνεχών μειώσεων (βλ. ενότητα 3.1).

Όσον αφορά άλλα θέματα, όπως η θαλάσσια ρύπανση ή η απώλεια βιοποικιλότητας, η πρόοδος που έχει σημειωθεί ως προς την επίτευξη καλής περιβαλλοντικής κατάστασης από το 2018 θα αξιολογηθεί μετά την υποβολή της τρίτης αξιολόγησης των κρατών μελών για την κατάσταση των θαλάσσιων υδάτων τον Οκτώβριο του 2024. Στο μεταξύ, οι περιφερειακές αξιολογήσεις που εκπονήθηκαν από τις τέσσερις περιφερειακές συμβάσεις για τις θάλασσες (στο εξής: ΠΣΘ) —δηλαδή τη σύμβαση του Ελσίνκι ([25]), τη σύμβαση για την προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος του Βορειοανατολικού Ατλαντικού (στο εξής: OSPAR) ([26]), τη σύμβαση της Βαρκελώνης ([27]) και τη σύμβαση του Βουκουρεστίου ([28])— παρέχουν πληθώρα πρόσφατων πληροφοριών σχετικά με την κατάσταση των θαλασσών της ΕΕ.

- *Λεκάνη της Βαλτικής θάλασσας*

Η τρίτη ολιστική αξιολόγηση της HELCOM ([29]), η οποία δημοσιεύτηκε τον Οκτώβριο του 2023, παρέχει ολοκληρωμένη επισκόπηση της κατάστασης του οικοσυστήματος της Βαλτικής θάλασσας κατά την περίοδο 2016-2021. Η κατάσταση παρουσιάζει ελάχιστη έως μηδενική βελτίωση κατά την εν λόγω περίοδο, κάτι που αναδεικνύει την ανάγκη για συνεχή και βελτιωμένα συντονισμένα μέτρα.

- Οι πιέσεις που ασκεί η **ρύπανση** παραμένουν σε υψηλά επίπεδα. Ο ευτροφισμός εξακολουθεί να αποτελεί μείζον πρόβλημα, καθώς επηρεάζει τα διάφορα επίπεδα του δικτύου θαλάσσιας τροφής και συμβάλλει στην υποβάθμιση του οικοσυστήματος. Μολονότι υπάρχουν ενδείξεις βελτίωσης σε ορισμένες περιοχές, ιδίως στις νοτιοδυτικές υπολεκάνες απορροής, διαπιστώνεται ανησυχητική περαιτέρω επιδείνωση στα κεντρικά τμήματα της Βαλτικής θάλασσας. Η πίεση που ασκείται από επικίνδυνες ουσίες εξακολουθεί να είναι υψηλή στα περισσότερα τμήματα σε ολόκληρη την περιοχή, με υψηλές συγκεντρώσεις ορισμένων ρυπογόνων ουσιών ([30]) που εντοπίζονται κατά κύριο λόγο σε ψάρια και μύδια. Υπάρχουν ενδείξεις ορισμένων βελτιώσεων, με μειώσεις που παρατηρούνται στις συγκεντρώσεις χημικών ουσιών σε ζώα σε ορισμένες περιοχές. Όσον αφορά τα απορρίμματα στις παραλίες, 11 από τις 16 υπολεκάνες απορροής υπερβαίνουν την οριακή τιμή των 20 απορριμμάτων ανά 100 m παραλίας ([31]) και, ως εκ τούτου, δεν

([24]) Π.χ. ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός Περιβάλλοντος (ΕΟΠ), ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός για την Ασφάλεια στη Θάλασσα (EMSA) και το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Παρατηρήσεων και Δεδομένων της Θάλασσας (EMODNET).
([25]) Βλ. https://helcom.fi/.
([26]) Βλ. https://oap.ospar.org/en/.
([27]) Βλ. https://www.unep.org/unepmap/who-we-are/barcelona-convention-and-protocols?%2Ffr%2Fwho-we-are%2Fbarcelona-convention-and-protocols=.
([28]) Βλ. http://www.blacksea-commission.org/_convention.asp.
([29]) Βλ. State of the Baltic Sea 2023 (Η κατάσταση της Βαλτικής θάλασσας 2023) — HELCOM.
([30]) Πολυβρωμο-διφαινυλαιθέρες (PBDE), τριβουτυλτίνη (TBT), υδράργυρος και χαλκός.
([31]) EU Member States agree on threshold value to keep Europe's beaches clean (Τα κράτη μέλη της ΕΕ συμφωνούν οριακή τιμή ώστε να διατηρηθούν καθαρές οι παραλίες της Ευρώπης) — Ευρωπαϊκή Επιτροπή (europa.eu).

βρίσκονται σε καλή περιβαλλοντική κατάσταση. Ένας από τους κύριους παράγοντες υποθαλάσσιου θορύβου είναι ο θόρυβος από τα πλοία, ο οποίος παρουσιάζει σημαντικές διακυμάνσεις στον χώρο (πλήττονται περισσότερο οι θαλάσσιες οδοί) και στον χρόνο (ο θόρυβος από τα πλοία είναι πιο διαδεδομένος τον χειμώνα απ' ό,τι το καλοκαίρι).

- Όσον αφορά τη **βιοποικιλότητα**, αρκετά θαλάσσια είδη (συμπεριλαμβανομένων των θηλαστικών και των πτηνών) και αρκετοί οικότοποι δεν βρίσκονται σε καλή κατάσταση σε ολόκληρη τη Βαλτική θάλασσα και σε όλα τα επίπεδα του δικτύου θαλάσσιας τροφής. Τρία αποθέματα εμπορικά εκμεταλλεύσιμων ιχθύων έχουν μειωθεί μετά την τελευταία αξιολόγηση και μόνο ένα έχει βελτιωθεί. Ωστόσο, η δράση για τη διατήρηση της βιοποικιλότητας έχει αυξηθεί και η περιοχή βρίσκεται σε καλό δρόμο για την επίτευξη του παγκόσμιου στόχου για την προστασία του 30 % των περιοχών έως το 2030.
- Οι επιπτώσεις της **κλιματικής αλλαγής** είναι ήδη εμφανείς, καθώς η προβλεπόμενη αύξηση της θερμοκρασίας αναμένεται σύντομα να επισύρει περαιτέρω επιβλαβείς επιπτώσεις, εξέλιξη που επισπεύδει την επείγουσα ανάγκη λήψης μέτρων για την οικοδόμηση της ανθεκτικότητας των οικοσυστημάτων και τον μετριασμό των αρνητικών επιπτώσεων.

Παρά το γενικό συμπέρασμα ότι η κατάσταση της Βαλτικής θάλασσας δεν έχει βελτιωθεί, από την αξιολόγηση προκύπτει ότι όταν τα συντονισμένα μέτρα για τη μείωση της πίεσης σχεδιάζονται σωστά και εφαρμόζονται αποτελεσματικά, αποφέρουν πράγματι απτά αποτελέσματα. Η έκθεση προόδου σχετικά με τις δεσμεύσεις που έχουν αναληφθεί στο πλαίσιο της δήλωσης «Η Βαλτική μας» («Our Baltic declaration»), η οποία δημοσιεύτηκε για τη δεύτερη διάσκεψη «Η Βαλτική μας» τον Σεπτέμβριο του 2023 ([32]), επιβεβαιώνει ότι πρόκειται για θεμελιώδη βήματα προόδου.

- *Λεκάνη της Μεσογείου*

Τον Δεκέμβριο του 2023 η σύμβαση της Βαρκελώνης εκπόνησε ολοκληρωμένη αξιολόγηση της κατάστασης της Μεσογείου ([33]) με βάση τα δεδομένα που συλλέχθηκαν μετά την τελευταία έκθεση για την κατάσταση της ποιότητας το 2017. Παρότι πολλά θέματα δεν ήταν δυνατόν να αξιολογηθούν λόγω της ανομοιόμορφης διαθεσιμότητας δεδομένων, από τις διαθέσιμες αξιολογήσεις δεικτών προκύπτει ανομοιογενής εικόνα.

- Όσον αφορά τη **ρύπανση**, και συγκεκριμένα τις ρυπογόνες ουσίες και τον ευτροφισμό, μολονότι δεν υπάρχουν σαφή μηνύματα που να ισχύουν για ολόκληρη τη Μεσόγειο, διατίθενται λεπτομερή αποτελέσματα για συγκεκριμένες περιοχές και συγκεκριμένους δείκτες αξιολόγησης ([34]). Μόνο στο 16 % των υπό παρακολούθηση παραλιών της Μεσογείου έχει επιτευχθεί καλή περιβαλλοντική κατάσταση για τα απορρίμματα. Το Αιγαίο πέλαγος – Ανατολική Μεσόγειος είναι η υποπεριοχή που πλήττεται περισσότερο από περιστατικά οξείας ρύπανσης, ιδίως πετρελαιοκηλίδες,

([32]) https://op.europa.eu/el/publication-detail/-/publication/2e76afa1-5695-11ee-9220-01aa75ed71a1.
([33]) 2023 Mediterranean Quality Status Report (Έκθεση του 2023 για την κατάσταση στη Μεσόγειο από άποψη ποιότητας), 23η σύνοδος των συμβαλλόμενων μερών της σύμβασης για την προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος και των παράκτιων περιοχών της Μεσογείου και των πρωτοκόλλων της, Portorož, Σλοβενία, 5-8 Δεκεμβρίου 2023, UNEP/MED IG.26/Inf.10.
([34]) Για παράδειγμα, η υποπεριοχή της Αδριατικής θάλασσας βρίσκεται σε καλή περιβαλλοντική κατάσταση για το άζωτο, τον φώσφορο και τη χλωροφύλλη α, ενώ το 80 % των υποπεριοχών βρίσκονται σε καλή περιβαλλοντική κατάσταση για τα μέταλλα, τους πολυκυκλικούς αρωματικούς υδρογονάνθρακες (PAH) και τα πολυχλωριωμένα διφαινύλια (PCB) σε ιζήματα.

κάτι το οποίο αντικατοπτρίζει το γεγονός ότι πρόκειται για μια από τις πλέον πολυσύχναστες θαλάσσιες οδούς της Μεσογείου. Ολόκληρη η Μεσόγειος θάλασσα φαίνεται να βρίσκεται σε καλή περιβαλλοντική κατάσταση όσον αφορά τα επίπεδα παλμικού θορύβου που επηρεάζουν επιλεγμένα κητοειδή, αλλά δεν ισχύει το ίδιο και για τον συνεχή θόρυβο, ιδίως στη Δυτική Μεσόγειο και στο Αιγαίο πέλαγος – Ανατολική Μεσόγειο.

- Όσον αφορά τη **βιοποικιλότητα**, η υπερεκμετάλλευση των ιχθυαποθεμάτων έχει μειωθεί ενθαρρυντικά κατά την τελευταία δεκαετία, με ταχύτερη ανάληψη δράσης κατά τα τελευταία δύο έτη, φτάνοντας στο χαμηλότερο επίπεδό της από το 2003. Η τάση αυτή είναι σταθερή σε όλες τις υποπεριοχές ([35]). Ωστόσο, τα περισσότερα εμπορικά εκμεταλλεύσιμα είδη εξακολουθούν να αποτελούν αντικείμενο υπερεκμετάλλευσης και η αλιευτική πίεση εξακολουθεί να είναι διπλάσια από το επίπεδο που θεωρείται βιώσιμο. Η καταστροφή των οικοτόπων παραμένει μια από τις πλέον διαδεδομένες απειλές για τη δομή και τη λειτουργία των παράκτιων οικοσυστημάτων της Μεσογείου. Σε βάθη έως και 1 000 μέτρων, η πλέον εκτεταμένη ζημία στους οικοτόπους του θαλάσσιου βυθού προκαλείται από την αλιεία βυθού με τράτες και δράγες. Σε πολλούς πληθυσμούς θαλάσσιων πτηνών έχει επιτευχθεί καλή περιβαλλοντική κατάσταση, με ορισμένες εξαιρέσεις. Τα περισσότερα κητοειδή εξακολουθούν να συγκαταλέγονται ως σημαντικά απειλούμενα είδη στον κόκκινο κατάλογο των ειδών που απειλούνται με εξαφάνιση της Διεθνούς Ένωσης για τη Διατήρηση της Φύσης (IUCN), παρόλο που η κατάσταση των διαδεδομένων ειδών, όπως τα κοινά ρινοδέλφινα και τα ζωνοδέλφινα, έχει βελτιωθεί από τα μέσα του 2000.
- Η **κλιματική αλλαγή** αποτελεί μια από τις πλέον κρίσιμες προκλήσεις που αντιμετωπίζει η περιοχή της Μεσογείου. Κατά τις τρεις τελευταίες δεκαετίες οι θαλάσσιοι καύσωνες έχουν προκαλέσει φαινόμενα μαζικής θνησιμότητας σε διάφορα θαλάσσια είδη και κρίσιμες απώλειες για τον τομέα των αλιευτικών προϊόντων. Η άνοδος της θερμοκρασίας των θαλάσσιων υδάτων επιταχύνει την εξάπλωση μη αυτόχθονων ειδών. Οι υδρογραφικές αλλοιώσεις έχουν ως αποτέλεσμα να απειλούνται ολοένα και περισσότερο οι θαλάσσιοι οικότοποι της Μεσογείου, ενώ ορισμένοι από αυτούς κινδυνεύουν να εξαφανιστούν πλήρως. Οι περιοχές της Κεντρικής και Ανατολικής Μεσογείου θεωρούνται πιο ευάλωτες στην κλιματική αλλαγή λόγω της αυξημένης πίεσης που ασκείται από χωροκατακτητικά είδη, των υψηλότερων θερμοκρασιών των υδάτων και της μικρότερης κυκλοφορίας των ωκεανών, κατάσταση που συνεπάγεται χαμηλότερα επίπεδα διαλυμένου οξυγόνου ([36]).

- *Λεκάνη του βορειοανατολικού Ατλαντικού*

Η έκθεση για την κατάσταση της ποιότητας, η οποία δημοσιεύτηκε τον Ιούνιο του 2023 από την OSPAR ([37]) και βασίζεται σε δεδομένα που καλύπτουν την περίοδο 2009-2021, είναι η πλέον έγκυρη αξιολόγηση της κατάστασης ολόκληρης της θαλάσσιας περιοχής του βορειοανατολικού Ατλαντικού. Έχει σημειωθεί σημαντική πρόοδος για την καλύτερη κατανόηση και τον περιορισμό των αρνητικών επιπτώσεων της ανθρώπινης

([35]) Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο με τίτλο «Βιώσιμη αλιεία στην ΕΕ: τρέχουσα κατάσταση και κατευθύνσεις για το 2025», Βρυξέλλες [COM(2024) 235 final της 7.6.2024].
([36]) Ό.π.
([37]) Βλ. https://oap.ospar.org/en/ospar-assessments/quality-status-reports/qsr-2023/.

δραστηριότητας. Μολονότι έχουν επέλθει ορισμένες βελτιώσεις, οι τάσεις είναι ενδεικτικές της μείωσης της βιοποικιλότητας και της υποβάθμισης των οικοτόπων σε πολλά τμήματα της θαλάσσιας περιοχής της OSPAR.

- Η **ρύπανση** από ευρύ φάσμα επικίνδυνων ουσιών, οι πλεονάζουσες ποσότητες θρεπτικών ουσιών (που οδηγούν σε ευτροφισμό) και τα απορρίμματα στη θάλασσα δεν έχουν αντιμετωπιστεί πλήρως. Έχουν καταγραφεί μειώσεις στις απορρίψεις τόσο επικίνδυνων ουσιών από τον τομέα του πετρελαίου και του αερίου όσο και ραδιενεργών ουσιών από τον πυρηνικό τομέα. Οι συγκεντρώσεις πολλών από τις σοβαρότερες επικίνδυνες ουσίες (π.χ. PAH και PCB που προέρχονται από απορροές, βιομηχανικές απορρίψεις και παλαιές κτιριακές εγκαταστάσεις, καθώς και ορισμένα εντομοκτόνα) έχουν μειωθεί σημαντικά από τις δεκαετίες του 1980 και του 1990. Ωστόσο, οι περισσότερες υποπεριοχές βρίσκονται σε κακή κατάσταση όσον αφορά τις επικίνδυνες ουσίες στα θαλάσσια είδη, κυρίως λόγω του υδραργύρου και των PCB, ενώ η κατάσταση είναι ελαφρώς καλύτερη όσον αφορά τη ρύπανση ιζημάτων. Έχει παρατηρηθεί σημαντική μείωση των θρεπτικών ουσιών που φτάνουν στο θαλάσσιο περιβάλλον, ιδίως από γεωργικές πηγές, λύματα, καθώς και από βιομηχανικές και ατμοσφαιρικές πηγές. Παρ' όλα αυτά, εξακολουθεί να υφίσταται ρύπανση στα πλούμια ποταμών και σε ορισμένες παράκτιες περιοχές. Ομοίως, τα αποτελέσματα για τα απορρίμματα στη θάλασσα είναι ανομοιογενή: ο όγκος των απορριμμάτων στη θάλασσα εξακολουθεί να είναι υψηλός, αλλά έχει μειωθεί. Ο όγκος των απορριμμάτων στις παραλίες επίσης μειώνεται, αλλά τα απορρίμματα του θαλάσσιου βυθού εξακολουθούν να είναι ευρέως διαδεδομένα, κυρίως τα απορρίμματα από την αλιεία και τα πλαστικά υλικά. Η ηχορύπανση συνιστά εντεινόμενη ανησυχία.
- Παρά την αδιαμφισβήτητη πρόοδο που έχει σημειωθεί όσον αφορά τη μείωση της υπεραλίευσης από το 2003 ([38]), οι επιπτώσεις της αλιείας και άλλων ανθρώπινων δραστηριοτήτων στη **βιοποικιλότητα** εξακολουθούν να προκαλούν βαθιά ανησυχία. Όλες οι αξιολογήσεις των κύριων συνιστωσών (θαλάσσια πτηνά, θηλαστικά, ψάρια, βενθικοί και πελαγικοί οικότοποι) και των δικτύων θαλάσσιας τροφής δείχνουν φθίνουσα πορεία της βιοποικιλότητας, παρά την πρόοδο που έχει επιτευχθεί όσον αφορά τον εντοπισμό και την αντιμετώπιση των πιέσεων. Ειδικότερα, η κατάσταση των θαλάσσιων πτηνών έχει επιδεινωθεί από την τελευταία αξιολόγηση που διενεργήθηκε το 2017.
- Η **κλιματική αλλαγή** και η οξίνιση των ωκεανών προκαλούν σημαντικές μεταβολές, οι οποίες θέτουν σε κίνδυνο μεγάλο μέρος της θαλάσσιας βιοποικιλότητας του βορειοανατολικού Ατλαντικού. Λόγω και άλλων συνεχιζόμενων μορφών ανθρώπινων πιέσεων, συνολικά, τα θαλάσσια οικοσυστήματα χάνουν την ανθεκτικότητά τους στην κλιματική αλλαγή.

Τα συμπεράσματα της έκθεσης για την κατάσταση της ποιότητας καθιστούν σαφείς δύο διαπιστώσεις:

1) απαιτούνται πρόσθετα μέτρα για την αλλαγή της τρέχουσας πορείας·
2) τα μέτρα που έχουν ληφθεί μέχρι στιγμής πρέπει να εφαρμοστούν με αποτελεσματικότερο τρόπο.

([38]) «Το 2003 η μέση θνησιμότητα λόγω αλιείας στον βορειοανατολικό Ατλαντικό ήταν 53 % πάνω από τον στόχο του δείκτη FMSY. Η τελευταία αξιολόγηση δείχνει ότι το ποσοστό θνησιμότητας μειώθηκε σταδιακά και έφτασε στο 42 % κάτω από τον δείκτη FMSY το 2022.», ανακοίνωση της Επιτροπής με τίτλο «Βιώσιμη αλιεία στην ΕΕ: τρέχουσα κατάσταση και κατευθύνσεις για το 2025», όπως ανωτέρω.

- *Λεκάνη του Εύξεινου Πόντου*

Δεν υπάρχει διαθέσιμη περιφερειακή αξιολόγηση για τον Εύξεινο Πόντο, αλλά υπάρχουν κάποια διαθέσιμα στοιχεία, τα οποία καλύπτουν κυρίως την περίοδο 2016-2021, από το έργο EMBLAS ([39]) που χρηματοδοτείται από την ΕΕ, και τα οποία συμπληρώνονται από αναλύσεις που πραγματοποιήθηκαν από το Κοινό Κέντρο Ερευνών της Επιτροπής.

- Όσον αφορά τη **ρύπανση**, οι παρατηρήσεις επιβεβαιώνουν ότι όλες οι περιοχές του Εύξεινου Πόντου περιέχουν απορρίμματα στη θάλασσα, κατά κύριο λόγο πλαστικά και μικροπλαστικά απορρίμματα. Τα στοιχεία δείχνουν ότι οι παραλίες του Εύξεινου Πόντου είναι οι παραλίες με τις μεγαλύτερες ποσότητες απορριμμάτων στην Ευρώπη και παρουσιάζουν το υψηλότερο ποσοστό πλαστικών προϊόντων μίας χρήσης (652 απορρίμματα ανά 100 μέτρα). Η θάλασσα παραμένει μολυσμένη από βαρέα μέταλλα, PAH και ορισμένα φυτοφάρμακα, ενώ η συγκέντρωση του υπερφθοροοκτανοσουλφονικού οξέος (PFOS) υπερβαίνει το όριο ασφάλειας. Μάλιστα μια επιστημονική έρευνα του 2021 αποκάλυψε ότι η σωρευτική ρύπανση του Εύξεινου Πόντου από χημικές ρυπογόνες ουσίες ήταν κατά περίπου 3 έως 8 φορές υψηλότερη σε σύγκριση με τη Μεσόγειο θάλασσα και κατά 2 έως 7 φορές υψηλότερη απ' ό,τι στον βορειοανατολικό Ατλαντικό ([40]). Ορισμένες παράκτιες περιοχές φαίνεται να βρίσκονται σε καλή περιβαλλοντική κατάσταση όσον αφορά τον ευτροφισμό, αλλά τα περισσότερα κεντροανατολικά τμήματα βαθέων υδάτων δεν βρίσκονταν σε καλή περιβαλλοντική κατάσταση το 2019 λόγω των αποικιών φυτοπλαγκτού και των υψηλών συγκεντρώσεων ρυπογόνων ουσιών.
- Όσον αφορά τη **βιοποικιλότητα**, τα επίπεδα βιομάζας αρκετών ειδών ιχθύων και οστρακοδέρμων μειώθηκαν εμφανώς κατά την περίοδο μεταξύ του 1995 και του 2021, ορισμένα δε ιδιαίτερα αισθητά (π.χ. νταούκι Ατλαντικού, κεντρόνι, γαύρος και γαστερόποδο *Rapana venosa*). Τα παράκτια ύδατα και τα ύδατα της υφαλοκρηπίδας αξιολογήθηκαν ως ύδατα που βρίσκονται σε καλή περιβαλλοντική κατάσταση όσον αφορά τη βιοποικιλότητα του φυτοπλαγκτού, δεν ισχύει όμως το ίδιο και για τα ανοικτά ύδατα. Επιπλέον, οι περιβαλλοντικές συνθήκες επιδεινώθηκαν μεταξύ του 2016 και του 2019 στο θαλάσσιο καταφύγιο «Phyllophora Field» του Zernov, το οποίο αποτελεί τη μεγαλύτερη προστατευόμενη θαλάσσια περιοχή του Εύξεινου Πόντου που βρίσκεται στα ουκρανικά ύδατα. Σε πρόσφατες έρευνες επισημάνθηκε επίσης η μετανάστευση πιθανών χωροκατακτητικών ειδών προς τον Εύξεινο Πόντο ([41]).
- Όσον αφορά την **κλιματική αλλαγή**, τα σενάρια δείχνουν αύξηση της θερμοκρασίας των υδάτων και άλλες αλλαγές που θα μεταβάλουν τη μεταφορά και τη διασπορά

([39]) Slobodnik, J., Arabidze, M., Mgeladze, M., Korshenko, A., Mikaelyan, A., Komorin, V., Minicheva, G., 2020, EMBLAS Final Scientific Report — Joint Black Sea Surveys 2016-2019 (Τελική επιστημονική έκθεση του έργου EMBLAS — Κοινές έρευνες για τον Εύξεινο Πόντο για την περίοδο 2016-2019).

([40]) Επιστημονική έρευνα του 2021 για τον βορειοανατολικό Ατλαντικό, τη Μεσόγειο θάλασσα και τον Εύξεινο Πόντο με τίτλο «The Cruise of Three European Seas» (Η πορεία των τριών ευρωπαϊκών θαλασσών), η οποία εκπονήθηκε στο πλαίσιο του έργου EU4EMBLAS με την υποστήριξη του JRC.

([41]) Επιστημονική έρευνα του 2021 για τον βορειοανατολικό Ατλαντικό, τη Μεσόγειο και τον Εύξεινο Πόντο.

θρεπτικών ουσιών και ρυπογόνων ουσιών στον Εύξεινο Πόντο ([42]) και θα αυξήσουν τη συσσώρευση ρυπογόνων ουσιών στην ανατολική λεκάνη ([43]).

Οι περιβαλλοντικές συνέπειες του επιθετικού πολέμου της Ρωσίας κατά της Ουκρανίας είχαν εκτεταμένες και διασυνοριακές επιπτώσεις στον Εύξεινο Πόντο. Οι επιπτώσεις αυτές προκύπτουν από νάρκες και άλλα εκρηκτικά, πετρελαιοκηλίδες και εκπομπές τοξικών ουσιών, ρυπογόνες ουσίες και πλαστικά λόγω της καταστροφής λιμένων και πλοίων, καθώς και από τη ρύπανση που μεταφέρεται από τους ποταμούς στη θάλασσα. Μολονότι η μακροπρόθεσμη παρακολούθηση είναι πολύ δύσκολη λόγω των συνεχιζόμενων εχθροπραξιών, υπάρχουν σαφείς ενδείξεις ότι οι εν λόγω ζημίες έχουν αρνητικές επιπτώσεις στη βιοποικιλότητα, στους οικοτόπους και στα είδη, συμπεριλαμβανομένων των θαλάσσιων θηλαστικών και των ιχθυαποθεμάτων.

Ειδικότερα, η παραβίαση του φράγματος Kakhovka τον Ιούνιο του 2023 είχε πρωτοφανείς περιβαλλοντικές συνέπειες για τη νότια Ουκρανία, οι οποίες επεκτάθηκαν στην ευρύτερη περιοχή του Εύξεινου Πόντου. Μετά την καταστροφή του φράγματος το 2023 όλες οι χημικές ρυπογόνες ουσίες βρίσκονταν σε σημαντικά υψηλότερες συγκεντρώσεις σε σύγκριση με το 2020, σε όλα τα σημεία δειγματοληψίας. Επιπλέον, η κατά 2 000 φορές μεγαλύτερη αύξηση του φυτοπλαγκτού των κυανοφυκών είχε ως συνέπεια τον θάνατο του 40 % ενός από τους πληθυσμούς μυδιών του Εύξεινου Πόντου ([44]). Παρά την ανάκαμψη που σημειώνεται ήδη, οι μακροπρόθεσμες επιπτώσεις της εν λόγω ρύπανσης στην υγεία του ανθρώπου και των οικοσυστημάτων θα πρέπει να διερευνηθούν περαιτέρω.

3. ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ ΤΡΙΠΛΗΣ ΠΛΑΝΗΤΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ

Δεδομένου ότι το 2020 δεν επιτεύχθηκε καλή περιβαλλοντική κατάσταση για τα θαλάσσια ύδατα στην Ευρωπαϊκή Ένωση, αναμενόταν από τα κράτη μέλη να επικαιροποιήσουν τα πρώτα τους προγράμματα μέτρων στο πλαίσιο της ΟΠΘΣ, ώστε να αντιμετωπιστούν περαιτέρω οι πιέσεις και να επιτευχθεί καλή περιβαλλοντική κατάσταση το συντομότερο δυνατόν.

Στην επικαιροποίησή τους, τα 17 κράτη μέλη αξιολόγησαν 2 046 μέτρα που κάλυπταν το σύνολο των θαλάσσιων περιοχών, των χαρακτηριστικών περιγραφής και των πιέσεων ([45]). Από τα μέτρα αυτά, μόνο το ένα τρίτο συνιστούν νέα μέτρα που

([42]) Miladinova, Svetla, et al., 2020, «Seasonal and Inter-Annual Variability of the Phytoplankton Dynamics in the Black Sea Inner Basin», Oceans 1, αριθ. 4, σ. 251-273. https://doi.org/10.3390/oceans1040018· Macias, D., et al., 2022, «Water/marine zero pollution outlook: a forward-looking, model-based analysis of water pollution in the EU» (Προοπτικές μηδενικής ρύπανσης των υδάτων / της θάλασσας: μια μελλοντοστρεφής, βασιζόμενη σε μοντέλα ανάλυση της ρύπανσης των υδάτων στην ΕΕ). Λουξεμβούργο. https://doi.org/10.2760/681817.

([43]) Miladinova, S., et. al., E. 2020 «Identifying distribution and accumulation patterns of floating marine debris in the Black Sea», Marine Pollution Bulletin, 153, 110964, doi:10.1016/j.marpolbul.2020.110964· Macias, D., et al., 2022, όπως ανωτέρω.

([44]) «Consequences of the Kakhovka hydropower plant dike explosion for the Black Sea: new data – EMBLAS project» (Συνέπειες της έκρηξης του υδροηλεκτρικού φράγματος της Kakhovka για τον Εύξεινο Πόντο — νέα δεδομένα — έργο EMBLAS).

([45]) Για διεξοδική ανάλυση των πληροφοριών σχετικά με τα επικαιροποιημένα προγράμματα μέτρων που υποβλήθηκαν ηλεκτρονικά από τα 17 κράτη μέλη, βλ.: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Κοινό Κέντρο Ερευνών: Louropoulou, E., Alonso Aller, E., Cardoso, A. C., Carravieri, A., Druon, J., Magliozzi, C., Martini, E., Mendes, C., Palma, M., Piroddi, C., Ruiz-Orejón, L. F., Zupan, M. και Hanke, G., «Programmes of Measures under the Marine Strategy Framework Directive to achieve or maintain Good Environmental

περιλαμβάνονται ειδικά στην παρούσα δεύτερη επικαιροποίηση, ενώ στη συντριπτική πλειονότητα επρόκειτο απλώς για παράταση των μέτρων που είχαν υποβληθεί προγενέστερα, με ορισμένες τροποποιήσεις. Δεδομένου ότι έως το 2020 δεν είχε επιτευχθεί καλή περιβαλλοντική κατάσταση, θα αναμενόταν ενδεχομένως η λήψη περισσότερων μέτρων.

Σχεδόν τα μισά από τα μέτρα που υποβλήθηκαν έχουν σχεδιαστεί για την επίτευξη καλής περιβαλλοντικής κατάστασης ή για τη διατήρησή της ειδικά στο πλαίσιο της ΟΠΘΣ. Πρόκειται για σημαντική αύξηση από τα πρώτα προγράμματα μέτρων, στο πλαίσιο των οποίων μόνο το ένα τέταρτο των μέτρων αφορούσαν «ειδικά την ΟΠΘΣ» ([46]). Τα υπόλοιπα μέτρα προκύπτουν από απαιτήσεις που απορρέουν από άλλες νομοθετικές πράξεις της ΕΕ, ΠΣΘ, διεθνείς συμφωνίες ή εθνικές νομοθεσίες.

Στα δεύτερα προγράμματα μέτρων, σχεδόν το 50 % των μέτρων είναι σχεδιασμένα για την *άμεση* πρόληψη περαιτέρω πιέσεων, τη μείωση των υφιστάμενων πιέσεων ή την αποκατάσταση ειδών ή οικοτόπων. Πάνω από το 35 % των μέτρων είναι σχεδιασμένα για να συμβάλουν *έμμεσα* στην επίτευξη των εν λόγω στόχων (π.χ. μέσω μηχανισμών διακυβέρνησης, οικονομικών κινήτρων ή εκστρατειών ευαισθητοποίησης). Τα μέτρα που συνδέονται με τη βελτίωση των γνώσεων αντιστοιχούν περίπου στο 15 % του συνόλου των μέτρων.

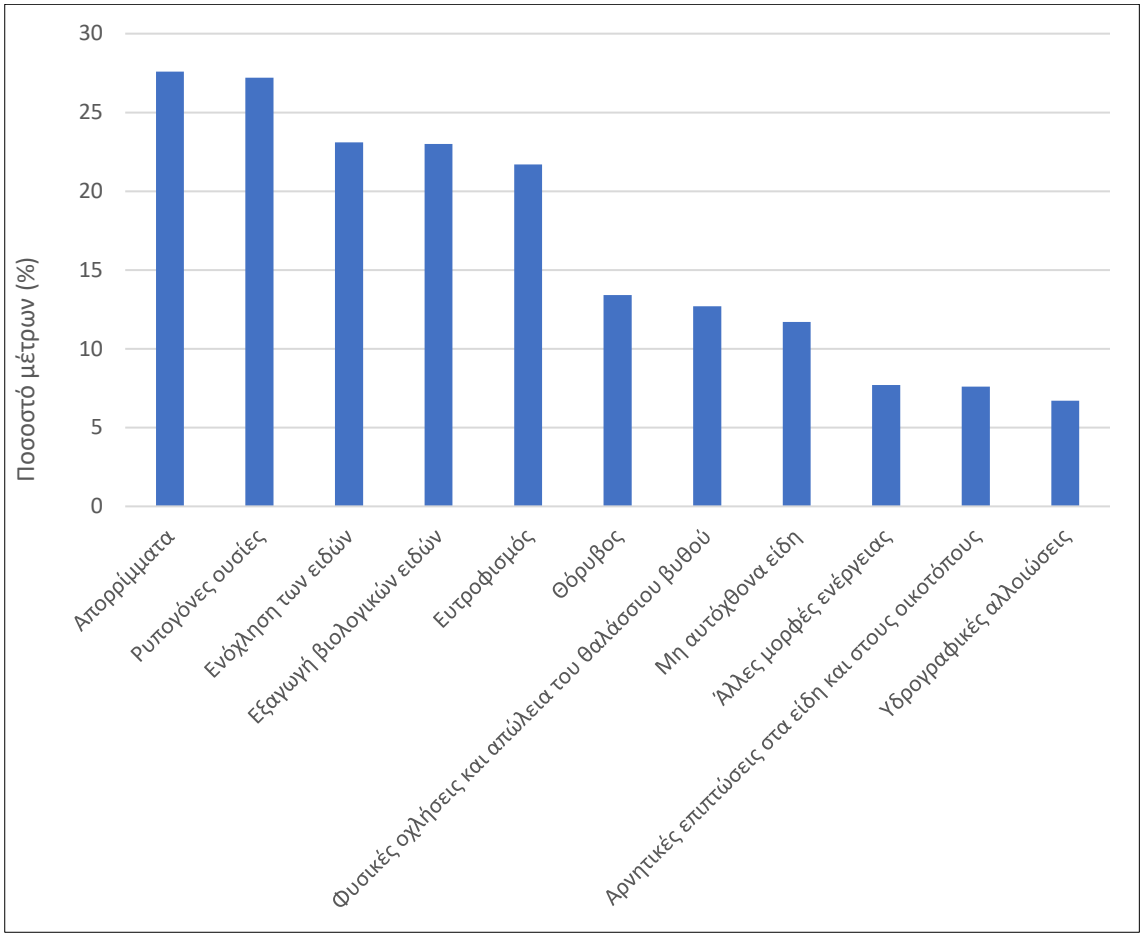
Τα μέτρα που υποβλήθηκαν καλύπτουν όλους τους διαφορετικούς τύπους πιέσεων που αφορούν το θαλάσσιο περιβάλλον της ΕΕ ([47]). Τα απορρίμματα και οι ρυπογόνες ουσίες είναι οι πιέσεις που εξετάζονται συχνότερα και αποτελούν αντικείμενο του 30 % σχεδόν των μέτρων έκαστη. Πάνω από το 20 % των μέτρων αντιμετωπίζει τις οχλήσεις και τις απολήψεις βιολογικών ειδών, καθώς και τον ευτροφισμό. Ποσοστό άνω του 10 % αντιμετωπίζει τον θόρυβο, τις οχλήσεις του θαλάσσιου βυθού και τα μη αυτόχθονα είδη, ενώ ποσοστό κάτω του 10 % των μέτρων αντιμετωπίζει άλλες μορφές ενέργειας, τις αρνητικές επιπτώσεις στα είδη και στους οικοτόπους και τις υδρογραφικές αλλοιώσεις (γράφημα 1).

Status» (Προγράμματα μέτρων στο πλαίσιο της οδηγίας-πλαισίου για τη θαλάσσια στρατηγική με στόχο την επίτευξη ή τη διατήρηση καλής περιβαλλοντικής κατάστασης), Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Λουξεμβούργο, 2024, JRC139180.

([46]) Έκθεση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο για την αξιολόγηση των προγραμμάτων μέτρων των κρατών μελών δυνάμει της οδηγίας-πλαισίου για τη θαλάσσια στρατηγική, Βρυξέλλες [COM(2018) 562 final της 31.7.2018].

([47]) Τα μέτρα καλύπτουν επίσης όλα τα χαρακτηριστικά περιγραφής της καλής περιβαλλοντικής κατάστασης του παραρτήματος I της ΟΠΘΣ. Πάνω από το 30 % των μέτρων συνδέεται με τη βιοποικιλότητα (χαρακτηριστικό περιγραφής 1), το 28 % με την ακεραιότητα του θαλάσσιου βυθού (χαρακτηριστικό περιγραφής 6), το 24 % με τις ρυπογόνες ουσίες (χαρακτηριστικό περιγραφής 8) και το 22 % με τα απορρίμματα στη θάλασσα (χαρακτηριστικό περιγραφής 10). Τα χαρακτηριστικά περιγραφής που συνδέονται λιγότερο συχνά με τα μέτρα είναι οι υδρογραφικές συνθήκες (χαρακτηριστικό περιγραφής 7 — 8 %), οι ρυπογόνες ουσίες σε ψάρια και άλλα θαλασσινά (χαρακτηριστικό περιγραφής 9 — 9 %), τα μη αυτόχθονα είδη (χαρακτηριστικό περιγραφής 2) και ο υποθαλάσσιος θόρυβος (χαρακτηριστικό περιγραφής 11), σε ποσοστό 10 % έκαστο. Τα χαρακτηριστικά περιγραφής βιοποικιλότητας (1, 4 και 6) καλύπτονται καλύτερα διότι κάθε μέτρο που λαμβάνεται για τη μείωση μιας συγκεκριμένης κατηγορίας πίεσης, π.χ. του ευτροφισμού ή των ρυπογόνων ουσιών, θα έχει επίσης αντίκτυπο στην κατάσταση της θαλάσσιας βιοποικιλότητας.

Γράφημα 1. Ποσοστό μέτρων στα δεύτερα προγράμματα μέτρων για την αντιμετώπιση των πιέσεων που ασκούνται στα θαλάσσια οικοσυστήματα

Ωστόσο, αυτή η στατιστική ανάλυση δεν παρέχει πληροφοριακά στοιχεία σχετικά με τον βαθμό αποτελεσματικότητας των προτεινόμενων μέτρων. Παρά τον μεγάλο αριθμό μέτρων που λαμβάνονται για την αντιμετώπιση της χημικής ρύπανσης και της ρύπανσης από θρεπτικές ουσίες, η δράση των κρατών μελών εξακολουθεί να υπολείπεται των αναγκαίων μέτρων για την ουσιαστική μείωση της ρύπανσης και, εντέλει, για την επίτευξη καλής περιβαλλοντικής κατάστασης.

3.1 ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΠΙΤΕΥΞΗ ΜΗΔΕΝΙΚΗΣ ΡΥΠΑΝΣΗΣ ΣΤΙΣ ΘΑΛΑΣΣΕΣ ΚΑΙ ΣΤΟΥΣ ΩΚΕΑΝΟΥΣ

Η μείωση της ρύπανσης των υδάτων αποτελεί βασική διάσταση της Πράσινης Συμφωνίας της ΕΕ και του σχεδίου δράσης για μηδενική ρύπανση. Η ρύπανση είναι μία από τις πέντε κύριες απειλές για τη βιοποικιλότητα ([48]).

Βάσει των στοιχείων που υπέβαλαν τα κράτη μέλη σύμφωνα με το άρθρο 8 της ΟΠΘΣ το 2018 ([49]), στο 80 % της θαλάσσιας περιοχής της ΕΕ δεν επιτεύχθηκε καλή περιβαλλοντική κατάσταση για τη ρύπανση από πανταχού παρούσες ανθεκτικές, βιοσυσσωρεύσιμες και τοξικές ουσίες, όπως ο υδράργυρος. Στο 87 % δεν επιτεύχθηκε

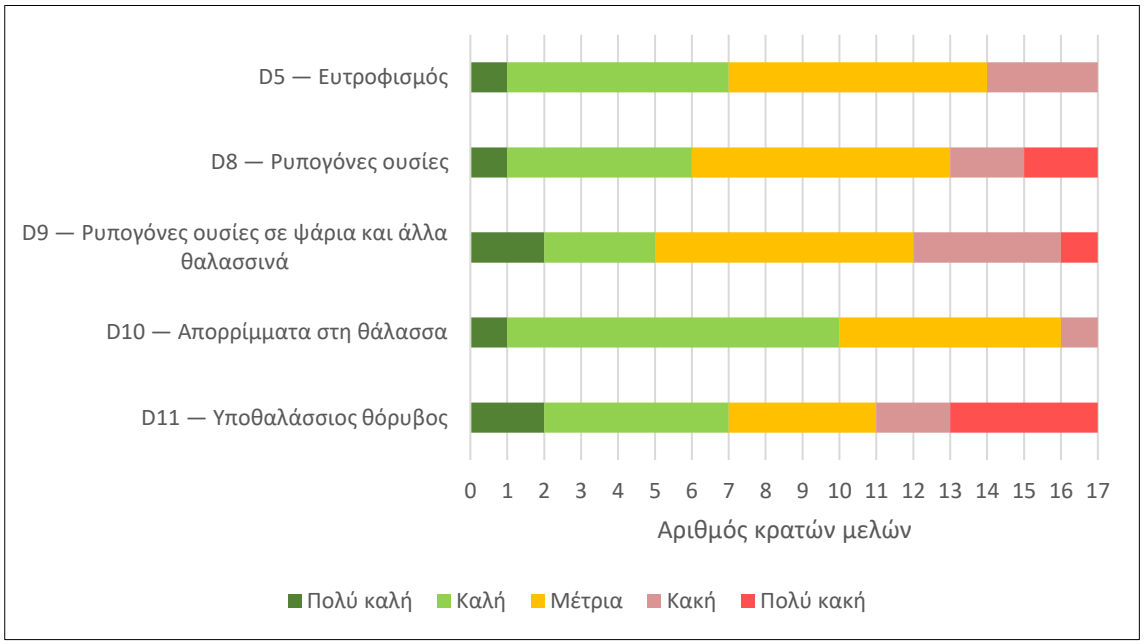
([48]) Έκθεση της Επιτροπής — Πρώτη έκθεση παρακολούθησης και προοπτικών μηδενικής ρύπανσης «Πορεία προς καθαρότερο αέρα, νερό και έδαφος για την Ευρώπη», Βρυξέλλες [COM(2022) 674 final της 8.12.2022].
([49]) WISE Marine: https://water.europa.eu/marine.

καλή περιβαλλοντική κατάσταση για τον ευτροφισμό, στο 90 % για τα απορρίμματα και στο 97 % για τον συνεχή υποθαλάσσιο θόρυβο.

Κατά τα τελευταία έτη η Επιτροπή έχει υποβάλει διάφορες προτάσεις για την αντιμετώπιση της ρύπανσης των υδάτων, με πλέον πρόσφατες τις προτάσεις αναθεώρησης της οδηγίας για την επεξεργασία των αστικών λυμάτων και της οδηγίας για τις βιομηχανικές εκπομπές, καθώς και την πρόταση επικαιροποίησης του καταλόγου των ρύπων των υδάτων βάσει της οδηγίας-πλαισίου για τα ύδατα. Η έγκριση οριακών τιμών στο πλαίσιο της ΟΠΘΣ για τα απορρίμματα ([50]) και για τον θόρυβο ([51]), που έλαβε χώρα το 2020 και το 2022, αποτελεί επίσης σημαντικό βήμα προς την κατεύθυνση της καλύτερης διαχείριση της ρύπανσης των ωκεανών.

Η παρούσα ενότητα καλύπτει τις τέσσερις σημαντικότερες κατηγορίες ρύπανσης που επηρεάζουν το θαλάσσιο περιβάλλον: απορρίμματα στη θάλασσα (χαρακτηριστικό περιγραφής 10), ευτροφισμός (χαρακτηριστικό περιγραφής 5), επιβλαβείς ρυπογόνες ουσίες (χαρακτηριστικά περιγραφής 8 και 9) και υποθαλάσσιος θόρυβος (χαρακτηριστικό περιγραφής 11).

Γράφημα 2. Επάρκεια των δεύτερων προγραμμάτων μέτρων των κρατών μελών για την αντιμετώπιση της ρύπανσης

Κατά μέσο όρο, τα μέτρα των κρατών μελών αντιμετωπίζουν εν μέρει μόνο τα ζητήματα που είναι αναγκαία για τη μείωση της ρύπανσης (γράφημα 2). Ενώ τα μέτρα που έχουν τεθεί σε εφαρμογή για τη μείωση των απορριμμάτων στη θάλασσα κινούνται προς την ορθή κατεύθυνση, τα μέτρα για την αντιμετώπιση του ευτροφισμού, της χημικής ρύπανσης και του υποθαλάσσιου θορύβου εξακολουθούν να είναι ανεπαρκή.

([50]) EU Member States agree on threshold value to keep Europe's beaches clean — Ευρωπαϊκή Επιτροπή (europa.eu).
([51]) Zero pollution and Biodiversity: First ever EU-wide limits for underwater noise (Μηδενική ρύπανση και βιοποικιλότητα: Καθορισμός, για πρώτη φορά σε επίπεδο ΕΕ, οριακών τιμών υποθαλάσσιου θορύβου) — Ευρωπαϊκή Επιτροπή (europa.eu).

Απορρίμματα στη θάλασσα (χαρακτηριστικό περιγραφής 10)

Συνολικά, η ποιότητα των μέτρων για την αντιμετώπιση των απορριμμάτων στη θάλασσα έχει βελτιωθεί μεταξύ των δύο κύκλων.

Μια ανάλυση επιβεβαιώνει τη θετική τάση που παρατηρείται τα τελευταία έτη όσον αφορά τη δράση για την αντιμετώπιση των απορριμμάτων στη θάλασσα. Το 22 % του συνόλου των μέτρων που υπέβαλαν τα κράτη μέλη αφορούν το χαρακτηριστικό περιγραφής 10 —απορρίμματα στη θάλασσα— και το ένα τέταρτο αποτελούν πρόσθετα μέτρα στις υφιστάμενες νομικές υποχρεώσεις.

Τα μέτρα καλύπτουν τις κύριες πηγές εισροής απορριμμάτων, αρχής γενομένης από τις δραστηριότητες που συνδέονται με τα λύματα από αστικές περιοχές και άλλες χερσαίες πηγές (π.χ. βιομηχανία και γεωργία). Η εισροή ποτάμιων υδάτων προσδιορίζεται επίσης ως μία από τις κύριες πηγές ρύπανσης. Επιπλέον, τα μέτρα καλύπτουν θαλάσσιες πηγές. Αρκετά μέτρα στοχεύουν άμεσα τα απορρίμματα από την αλιεία (μεταξύ των οποίων και τα εγκαταλελειμμένα δίχτυα), συμπεριλαμβανομένων των δράσεων καθαρισμού και των δράσεων για την πρόληψη περαιτέρω εισροών (με βάση τις απαιτήσεις της οδηγίας για τις λιμενικές εγκαταστάσεις παραλαβής και της οδηγίας για τα πλαστικά προϊόντα μίας χρήσης). Η ναυτιλία, οι δραστηριότητες αναψυχής και ο τουρισμός αποτελούν επίσης σημαντικές πηγές απορριμμάτων, όπως και η υδατοκαλλιέργεια, αλλά σε μικρότερο βαθμό. Τα απορρίμματα από τις θαλάσσιες μεταφορές αντιμετωπίζονται κυρίως με πρωτοβουλίες που σχετίζονται με τον Διεθνή Ναυτιλιακό Οργανισμό (στο εξής: ΔΝΟ), τη διεθνή σύμβαση για την πρόληψη της ρύπανσης από πλοία (στο εξής: MARPOL) και την οδηγία για τις λιμενικές εγκαταστάσεις παραλαβής.

Λίγα μόνο κράτη μέλη έχουν προσδιορίσει κομβικά σημεία θαλάσσιας ρύπανσης, παρά τη σύσταση που είχε διατυπώσει η Επιτροπή στην αξιολόγησή της του 2018 ([52]). Εξακολουθούν να υπάρχουν κενά στην αντιμετώπιση τόσο των μικροαπορριμμάτων και των απορριμμάτων στον θαλάσσιο βυθό και στη στήλη ύδατος όσο και των επιπτώσεων στη θαλάσσια ζωή. Μολονότι τα κράτη μέλη της Μεσογείου έχουν θέσει σαφείς στόχους σχετικά με τις επιπτώσεις των απορριμμάτων στις χελώνες *Caretta caretta*, κανένα δεν έχει υποβάλει ακόμη μέτρα για την άμεση αντιμετώπιση του προβλήματος. Σχεδόν όλα τα κράτη μέλη αναγνωρίζουν την αξία της περιφερειακής συνεργασίας και το έργο που επιτελείται στο πλαίσιο των ΠΣΘ.

Θετικά παραδείγματα

Ορισμένα κράτη μέλη έχουν λάβει ειδικά μέτρα για την αντιμετώπιση των μικροαπορριμμάτων, μεταξύ των οποίων η ανάπτυξη συστημάτων περιορισμού, μονάδων καθαρισμού ή επεξεργασίας ομβρίων υδάτων και λυμάτων που στοχεύουν ειδικά στα μικροαπορρίμματα και τα μικροπλαστικά.

Ευτροφισμός και ρυπογόνες ουσίες (χαρακτηριστικά περιγραφής 5, 8 και 9)

([52]) Έγγραφο εργασίας των υπηρεσιών της Επιτροπής που συνοδεύει την έκθεση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο για την αξιολόγηση των προγραμμάτων μέτρων των κρατών μελών δυνάμει της οδηγίας-πλαισίου για τη θαλάσσια στρατηγική, Βρυξέλλες [SWD(2018) 393 final της 31.7.2018], σ. 33.

Συνολικά, έχει σημειωθεί πρόοδος όσον αφορά την ανάπτυξη μέτρων για την περαιτέρω μείωση τόσο της ρύπανσης από οργανικές ουσίες όσο και της χημικής ρύπανσης, αλλά απαιτείται η ανάληψη περαιτέρω δράσης.

Η δράση για την καταπολέμηση του ευτροφισμού και της ρύπανσης από επικίνδυνες ουσίες εξακολουθεί να είναι ανεπαρκής ([53]). Τα κράτη μέλη έχουν συμπεριλάβει πολλά μέτρα σχετικά με το χαρακτηριστικό περιγραφής 8 — ρυπογόνες ουσίες (24 %), το χαρακτηριστικό περιγραφής 5 — ευτροφισμός (18 %) και, σε μικρότερο βαθμό, το χαρακτηριστικό περιγραφής 9 — ρυπογόνες ουσίες σε ψάρια και άλλα θαλασσινά (9 %). Συχνά συνδέουν τα μέτρα αυτά με τα επικαιροποιημένα ΣΔΛΑΠ, παρότι προβαίνουν σε περιορισμένη αξιολόγηση της αποτελεσματικότητάς τους όσον αφορά την επίτευξη καλής περιβαλλοντικής κατάστασης.

Διαπιστώνεται ότι έχει σχεδιαστεί λιγότερο συνεπής δράση για την αντιμετώπιση της ρύπανσης από ατμοσφαιρικές εκπομπές, παρά τον μεγάλο όγκο νομοθεσίας σχετικά με την ποιότητα του αέρα και τις εκπομπές, και συγκεκριμένα στο πλαίσιο του ενωσιακού δικαίου που διέπει τους τομείς της ενέργειας, της βιομηχανίας και των μεταφορών, της οδηγίας για την ποιότητα του ατμοσφαιρικού αέρα και των οδηγιών για τις εθνικές δεσμεύσεις μείωσης των εκπομπών. Ωστόσο, τα κράτη μέλη έχουν συμπεριλάβει μέτρα για την περαιτέρω ρύθμιση της ρύπανσης από τη ναυτιλία που συνδέεται με την εφαρμογή των συμφωνιών MARPOL ή του ΔΝΟ (π.χ. φιλικός προς το περιβάλλον υφαλοχρωματισμός, έλεγχοι των εκπομπών, αντιλήψεις περί καθαρότερων πλοίων), με αναμενόμενες θετικές επιπτώσεις, ιδίως σε υπεράκτιες περιοχές.

Τα κράτη μέλη εξακολουθούν να βρίσκονται αντιμέτωπα με δυσκολίες όσον αφορά την καταπολέμηση της ρύπανσης από αναδυόμενες ουσίες (π.χ. φαρμακευτικά προϊόντα) και την αποκατάσταση των παλαιότερων επιπτώσεων από ανθεκτικές ρυπογόνες ουσίες (π.χ. υδράργυρος). Ωστόσο, υπάρχουν ορθές πρακτικές για την αντιμετώπιση της ρύπανσης από θαλάσσιες πηγές (π.χ. διαχείριση των ρυπογόνων ουσιών από ναυάγια, σταδιακή κατάργηση της χρήσης μολύβδου στα αλιευτικά εργαλεία, εντοπισμός και ανάκτηση απολεσθέντων εμπορευματοκιβωτίων) και του ευτροφισμού (π.χ. με τη χρήση ανακυκλωμένης κοπριάς στην παραγωγή βιοαερίου). Τέλος, δεδομένου ότι οι κανόνες της ΕΕ σχετικά με τα μέγιστα επιτρεπτά επίπεδα για ουσίες οι οποίες επιμολύνουν τα τρόφιμα επικαιροποιήθηκαν το 2023 ώστε να καλύπτουν ευρύτερο φάσμα βαρέων μετάλλων και ανθεκτικών οργανικών ουσιών ([54]), αναμένεται να απαιτηθούν στο μέλλον πρόσθετα μέτρα για την επίτευξη καλής περιβαλλοντικής κατάστασης όσον αφορά την επιμόλυνση των ψαριών και άλλων θαλασσινών.

Θετικά παραδείγματα

Οι υγιείς θαλάσσιοι οικότοποι μπορούν να διαδραματίσουν καίριο ρόλο στη μείωση των αρνητικών επιπτώσεων του ευτροφισμού. Ορισμένα κράτη μέλη χρησιμοποιούν ολοένα και περισσότερο μέτρα αποκατάστασης που βασίζονται στη φύση για οικοτόπους όπως οι αποικίες μυδιών, οι βυθοί με θαλάσσια βλάστηση και τα αλίπεδα για την αντιμετώπιση του ευτροφισμού.

([53]) Κατά μέσο όρο, τα μέτρα για τα χαρακτηριστικά περιγραφής 5, 8 και 9 θεωρούνται μετρίως επαρκή.
([54]) Κανονισμός (ΕΕ) 2023/915 της Επιτροπής, της 25ης Απριλίου 2023, σχετικά με μέγιστα επιτρεπτά επίπεδα για ορισμένες ουσίες οι οποίες επιμολύνουν τα τρόφιμα και για την κατάργηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1881/2006.

Υποθαλάσσιος θόρυβος (χαρακτηριστικό περιγραφής 11)

Συνολικά, τα μέτρα των κρατών μελών για τη μείωση του υποθαλάσσιου θορύβου έχουν βελτιωθεί, αλλά εξακολουθούν να επικεντρώνονται στη συγκέντρωση γνώσεων και όχι στη μείωση των πιέσεων.

Λόγω της έλλειψης νομικών πλαισίων που να καλύπτουν τον υποθαλάσσιο θόρυβο, η ΟΠΘΣ έχει δημιουργήσει πολλά νέα μέτρα για την αντιμετώπιση αυτής της μορφής πίεσης, τα οποία εξακολουθούν, ωστόσο, να είναι ανεπαρκή για την επίτευξη καλής περιβαλλοντικής κατάστασης και των καθορισμένων στόχων ([55]), τόσο από πλευράς ποσότητας (μόνο 10 % του συνόλου των μέτρων) όσο και από πλευράς ποιότητας.

Σε σύγκριση με τα πρώτα προγράμματα, τα μέτρα παρέχουν καλύτερη κάλυψη των πηγών και των τύπων πίεσης, αλλά εξακολουθούν να επικεντρώνονται κυρίως στη συγκέντρωση γνώσεων και όχι στην εξασφάλιση άμεσου αντικτύπου στη μείωση της πίεσης.

Τα κράτη μέλη, προκειμένου να βελτιώσουν τις γνώσεις τους σχετικά με τον υποθαλάσσιο θόρυβο, βασίζουν τη δράση τους κυρίως σε πλαίσια περιφερειακού επιπέδου και σε έργα που χρηματοδοτούνται από την ΕΕ. Λίγα μόνο κράτη μέλη έχουν σχεδιάσει ειδικά μέτρα που βασίζονται στα αποτελέσματα των εν λόγω έργων, όπως ο καθορισμός ορίων ταχύτητας κοντά σε ευαίσθητες περιοχές ή κατά τη διάρκεια ευαίσθητων χρονικών περιόδων. Τα πλέον στοχευμένα μέτρα αντιμετωπίζουν την κατασκευή υπεράκτιων και παράκτιων υποδομών, είτε με τον περιορισμό των επιπέδων θορύβου είτε με τη συμπερίληψη του υποθαλάσσιου θορύβου σε μελέτες εκτίμησης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων. Ο καθορισμός οριακών τιμών για τα μέγιστα επιτρεπτά επίπεδα παλμικού και συνεχούς θορύβου τον Οκτώβριο του 2022 αναμένεται να στηρίξει τον σχεδιασμό περισσότερων και καλύτερων μέτρων στον επόμενο κύκλο.

Άλλες μορφές ενέργειας (π.χ. ηλεκτρομαγνητική, φωτεινή και θερμική ενέργεια) εξακολουθούν να μην αντιμετωπίζονται σε ικανοποιητικό βαθμό, με εξαίρεση ορισμένα ad hoc μέτρα για την εξέταση των πιθανών επιπτώσεων των ηλεκτρομαγνητικών πεδίων στους ευάλωτους οικοτόπους ή για την παρακολούθηση της φωτορύπανσης.

Θετικό παράδειγμα

Ένα κράτος μέλος βελτιστοποιεί τις διαδρομές προσέγγισης της ναυτιλίας κατά την κατασκευή ή τη συντήρηση υπεράκτιων αιολικών πάρκων ή άλλων υπεράκτιων υποδομών, ώστε να αποφεύγονται υψηλά επίπεδα συνεχούς θορύβου σε ευάλωτες περιοχές που λειτουργούν ως κομβικά σημεία βιοποικιλότητας.

3.2 ΕΠΑΝΑΦΟΡΑ ΤΗΣ ΘΑΛΑΣΣΙΑΣ ΦΥΣΗΣ ΣΤΗ ΖΩΗ ΜΑΣ

Οι θάλασσες της Ευρώπης φιλοξενούν ευρύ και εξαιρετικά ποικιλόμορφο φάσμα παράκτιων και θαλάσσιων οικοσυστημάτων με μεγάλη ποικιλία οικοτόπων και ειδών ([56]). Εάν βρίσκονται σε καλή κατάσταση, παρέχουν στις κοινωνίες μας ζωτικές υπηρεσίες, συμπεριλαμβανομένων των τροφίμων, της ενέργειας, του καθαρού αέρα και

([55]) Κατά μέσο όρο, τα μέτρα για το χαρακτηριστικό περιγραφής 11 θεωρούνται μετρίου επιπέδου επάρκειας.

([56]) State of Europe's seas (Η κατάσταση των θαλασσών της Ευρώπης) — Ευρωπαϊκός Οργανισμός Περιβάλλοντος (europa.eu).

του μετριασμού της κλιματικής αλλαγής ([57]). Οι πιέσεις που επηρεάζουν τη θαλάσσια βιοποικιλότητα και τα θαλάσσια οικοσυστήματα αποδυναμώνουν την ικανότητα του πλανήτη να λειτουργεί με υγιή τρόπο και να παρέχει τις βασικές υπηρεσίες στις οποίες βασιζόμαστε για την επιβίωση και την ευημερία μας. Καθώς αυξάνονται οι απαιτήσεις όσον αφορά τους ωκεανούς, η διασφάλιση της συνεχούς διαθεσιμότητας των υπηρεσιών αυτών αποκτά ακόμα πιο κρίσιμη σημασία.

Η ΕΕ έχει εντείνει τη δέσμευσή της για την προστασία της θαλάσσιας βιοποικιλότητας. Η στρατηγική της ΕΕ για τη βιοποικιλότητα με ορίζοντα το 2030 ([58]) απαιτεί τη νομική και αποτελεσματική προστασία του 30 % των θαλασσών μας, εκ των οποίων το ένα τρίτο υπό αυστηρή προστασία. Η ΕΕ, μέσω της αποστολής της «Αποκατάσταση των ωκεανών και των υδάτων μας έως το 2030» ([59]), επιδιώκει να προσφέρει συγκεκριμένες λύσεις για τις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν σήμερα οι θάλασσες και οι ωκεανοί μας, προσδίδοντας στην έρευνα και την καινοτομία νέο ρόλο, σε συνδυασμό με νέες μορφές διακυβέρνησης και συνεργασίας, καθώς και με την εξασφάλιση της συμμετοχής των πολιτών. Σε παγκόσμιο επίπεδο, οι δεσμεύσεις αυτές αποτυπώνονται στην έγκριση δύο ιστορικών συμφωνιών: αφενός, του παγκόσμιου πλαισίου του 2022 για τη βιοποικιλότητα κατά τη διάσκεψη των μερών της σύμβασης για τη βιολογική ποικιλότητα (στο εξής: COP 15) ([60]) και, αφετέρου, της συνθήκης του 2023 σχετικά με τη διατήρηση και τη βιώσιμη χρήση της θαλάσσιας βιοποικιλότητας σε περιοχές πέραν της εθνικής δικαιοδοσίας (στο εξής: συνθήκη BBNJ) ([61]).

Η έγκριση του σχεδίου δράσης για τη θάλασσα ([62]) το 2023 συμβάλλει επίσης στις εργασίες για την επίτευξη των στόχων αυτών, δεδομένου ότι καλεί τα κράτη μέλη να αναλάβουν δράση για τον συνδυασμό της αλιείας με τους στόχους για την προστασία του περιβάλλοντος, και συγκεκριμένα με τη βελτίωση της επιλεκτικότητας των εργαλείων, την αντιμετώπιση των παρεμπιπτόντων αλιευμάτων ευαίσθητων ειδών, την προστασία του θαλάσσιου βυθού και την υποστήριξη της μετάβασης και της ανταλλαγής γνώσεων.

Οι οριακές τιμές που καθορίστηκαν στο πλαίσιο της ΟΠΘΣ το 2023 για τις απώλειες και τις ζημίες στον θαλάσσιο βυθό ([63]) αποτελούν επίσης σημαντικό βήμα προς την κατεύθυνση της καλύτερης διαχείρισης των ωκεάνιων φυσικών πόρων.

Ωστόσο, διαπιστώνεται μεγάλη απόκλιση από την επίτευξη καλής περιβαλλοντικής κατάστασης όσον αφορά τα χαρακτηριστικά περιγραφής της βιοποικιλότητας. Για παράδειγμα, μόνο το 3 % των κητοειδών (όπως τα δελφίνια και οι φώκαινες), μόνο το 15 % των φαλαινών και των οικοτόπων του θαλάσσιου βυθού και μόλις το 29 % των πτηνών που σιτίζονται σε πελαγικούς οικοτόπους στα ευρωπαϊκά θαλάσσια ύδατα

([57]) Europe's marine biodiversity remains under pressure (Η θαλάσσια βιοποικιλότητα της Ευρώπης εξακολουθεί να υφίσταται πίεση) — Ευρωπαϊκός Οργανισμός Περιβάλλοντος (europa.eu).
([58]) Ανακοίνωση της Επιτροπής με τίτλο «Στρατηγική της ΕΕ για τη βιοποικιλότητα με ορίζοντα το 2030 — Επαναφορά της φύσης στη ζωή μας» [COM(2020) 380 final].
([59]) https://research-and-innovation.ec.europa.eu/funding/funding-opportunities/funding-programmes-and-open-calls/horizon-europe/eu-missions-horizon-europe/restore-our-ocean-and-waters_el.
([60])Kunming-Montreal Global Biodiversity Framework (Παγκόσμιο πλαίσιο για τη βιοποικιλότητα Κουνμίνγκ-Μόντρεαλ) (cbd.int).
([61]) Intergovernmental Conference on Marine Biodiversity of Areas Beyond National Jurisdiction (Διακυβερνητική διάσκεψη για τη θαλάσσια βιοποικιλότητα περιοχών εκτός εθνικής δικαιοδοσίας) | (un.org).
([62]) Ανακοίνωση της Επιτροπής — Σχέδιο Δράσης: Προστασία και αποκατάσταση των θαλάσσιων οικοσυστημάτων για βιώσιμη και ανθεκτική αλιεία» [COM(2023) 102 final].
([63])EU Green Week: first ever EU-wide criteria for seabed protection (Πράσινη εβδομάδα της ΕΕ: καθορισμός, για πρώτη φορά σε επίπεδο ΕΕ, κριτηρίων για την προστασία του θαλάσσιου βυθού) — Ευρωπαϊκή Επιτροπή (europa.eu).

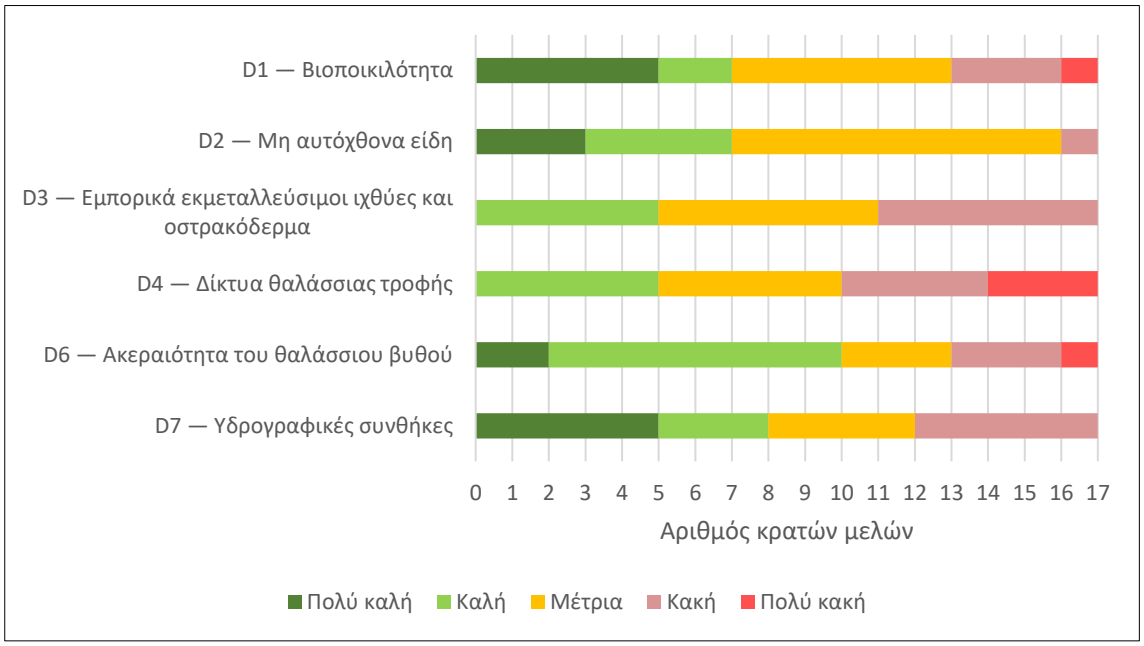
αξιολογήθηκαν από τα κράτη μέλη ως ευρισκόμενα σε καλή περιβαλλοντική κατάσταση κατά την έναρξη του δεύτερου κύκλου εφαρμογής της οδηγίας.

Η παρούσα ενότητα καλύπτει τα μέτρα που έχουν ληφθεί για την προστασία των ειδών, των οικοτόπων και των δικτύων θαλάσσιας τροφής από μη ρυπογόνες μορφές πίεσης, όπως οι οχλήσεις, η εξόρυξη βιολογικών ειδών και τα μη αυτόχθονα είδη. Συνδέεται με τα χαρακτηριστικά περιγραφής 1 (βιοποικιλότητα), 2 (μη αυτόχθονα είδη), 3 (εμπορικά εκμεταλλεύσιμοι ιχθύες και οστρακόδερμα), 4 (δίκτυα θαλάσσιας τροφής), 6 (ακεραιότητα του θαλάσσιου βυθού) και 7 (υδρογραφικές συνθήκες).

Συνολικά, η πρόοδος όσον αφορά τον σχεδιασμό και την εφαρμογή αποτελεσματικών μέτρων στο πλαίσιο της ΟΠΘΣ για την προστασία και την αποκατάσταση της βιοποικιλότητας ήταν μάλλον περιορισμένη μετά τα πρώτα προγράμματα μέτρων (γράφημα 3). Ωστόσο, τα μέτρα που λαμβάνονται για την προστασία του θαλάσσιου βυθού έχουν βελτιωθεί, κυρίως με την καλύτερη αντιμετώπιση της αλιείας με κινητά εργαλεία βυθού, ενώ έχει σημειωθεί πρόοδος και στην αντιμετώπιση των μη αυτόχθονων ειδών και των μεταβολών στις υδρογραφικές συνθήκες.

Η έλλειψη ολοκληρωμένης ανάλυσης των κενών περιόρισε την αξιολόγηση των μέτρων για τη βιοποικιλότητα από την Επιτροπή. Οι διεξοδικές αναλύσεις των κενών επιτρέπουν την καλύτερη κατανόηση, αφενός, του τρόπου με τον οποίο τα υφιστάμενα μέτρα συμβάλλουν στην επίτευξη καλής περιβαλλοντικής κατάστασης και, αφετέρου, των μέτρων που κρίνονται αναγκαία.

Γράφημα 3. Επάρκεια των δεύτερων προγραμμάτων μέτρων των κρατών μελών για την αντιμετώπιση των ζητημάτων σχετικά με τη βιοποικιλότητα

Γενικά μέτρα για τη βιοποικιλότητα (χαρακτηριστικά περιγραφής 1, 4 και 6)

Συνολικά, έχει σημειωθεί περιορισμένη μόνο πρόοδος όσον αφορά τα μέτρα για τη βιοποικιλότητα.

Τα περισσότερα, αν όχι όλα τα μέτρα που έχουν λάβει τα κράτη μέλη είναι πιθανό να έχουν επιπτώσεις στην κατάσταση της θαλάσσιας βιοποικιλότητας, και αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο τα χαρακτηριστικά περιγραφής της βιοποικιλότητας καλύπτονται εν

γένει σε ικανοποιητικό βαθμό από τα προγράμματα μέτρων ([64]). Τα μέτρα για τη μείωση των πιέσεων ([65]) θα έχουν άμεσες θετικές επιπτώσεις στα είδη και στους οικοτόπους και, έμμεσα, σε ολόκληρο το οικοσύστημα και στα δίκτυα θαλάσσιας τροφής. Μπορούν να ληφθούν πρόσθετα μέτρα ειδικά για τον σκοπό της προστασίας και της αποκατάστασης της βιοποικιλότητας.

Το συνηθέστερο μέτρο είναι ο χαρακτηρισμός προστατευόμενων θαλάσσιων περιοχών (στο εξής: ΠΘΠ), είτε για την προστασία συγκεκριμένων οικοτόπων και ειδών (συχνά στο πλαίσιο του καθεστώτος των οδηγιών για τα πτηνά και τους οικοτόπους) είτε για την αποκατάσταση ορισμένων λειτουργιών του οικοσυστήματος (π.χ. ακεραιότητα του θαλάσσιου βυθού, υγεία του δικτύου θαλάσσιας τροφής). Στόχος των ΠΘΠ είναι συχνά η μείωση των επιπέδων ρύπανσης, εξόρυξης ή οχλήσεων μέσω της ρύθμισης των δραστηριοτήτων που έχουν αρνητικό αντίκτυπο στα είδη και στους οικοτόπους. Οι δραστηριότητες αυτές μπορούν να περιλαμβάνουν τουριστικές δραστηριότητες (ναυσιπλοΐα αναψυχής και θαλάσσια αθλήματα), αλιευτικές δραστηριότητες, ιδίως την αλιεία με τράτες βυθού, και ρυπογόνες δραστηριότητες είτε εντός της ίδιας της περιοχής είτε εντός της γύρω περιοχής. Οι ΠΘΠ μπορούν να έχουν σημαντικό αντίκτυπο στις πιέσεις, ανάλογα με το μέγεθός τους, τον βαθμό των περιορισμών της ανθρώπινης δραστηριότητας και το αν εφαρμόζονται αποτελεσματικά μέτρα διαχείρισης.

Συχνά, οι πληροφορίες που παρέχουν τα κράτη μέλη περιέχουν ελάχιστες λεπτομέρειες σχετικά με το είδος των μέτρων διαχείρισης και το μέγεθος και την τοποθεσία των ΠΘΠ, κάτι που δυσχεραίνει την εξακρίβωση του τρόπου με τον οποίο συμβάλλουν στην επίτευξη των στόχων της στρατηγικής της ΕΕ για τη βιοποικιλότητα.

Θετικό παράδειγμα

Επί του παρόντος, οι ΠΘΠ καλύπτουν μόνο το 12 % των ευρωπαϊκών υδάτων· εκτείνονται από τις «ΠΘΠ πολλαπλών χρήσεων», όπου επιτρέπονται οι περισσότερες ανθρώπινες δραστηριότητες και το επίπεδο αποτελεσματικής προστασίας είναι χαμηλό, έως τις «αυστηρά προστατευόμενες» ΠΘΠ, στις οποίες επιτρέπεται ελάχιστος, αν όχι μηδενικός, αριθμός ανθρώπινων δραστηριοτήτων. Σε περίπτωση που προγραμματίζεται η ενεργός αποκατάσταση οικοτόπων, όπως η ανασυγκρότηση υφάλων ή η αποκατάσταση περιοχών στρειδοκαλλιέργειας, τα κράτη μέλη περιορίζουν επίσης ή ακόμα και απαγορεύουν τις ανθρώπινες δραστηριότητες που είναι επιβλαβείς για τους εν λόγω οικοτόπους.

Μέτρα για είδη, συμπεριλαμβανομένων των εμπορικά εκμεταλλεύσιμων ειδών (χαρακτηριστικά περιγραφής 1 και 3)

Συνολικά, έχει σημειωθεί περιορισμένη μόνο πρόοδος όσον αφορά τα σχεδιαζόμενα μέτρα για την αντιμετώπιση των ειδών, συμπεριλαμβανομένων των εμπορικά εκμεταλλεύσιμων ιχθύων και οστρακοδέρμων.

Τα ειδικά ανά είδος μέτρα επικεντρώνονται συνήθως στα ψάρια, τα θαλάσσια θηλαστικά και τα θαλάσσια πτηνά, ενώ τα μέτρα για τα κεφαλόποδα (π.χ. χταπόδια και καλαμάρια),

([64]) Το 31 % του συνόλου των μέτρων συνδέεται με το χαρακτηριστικό περιγραφής 1 — βιοποικιλότητα, το οποίο αποτελεί το υψηλότερο ποσοστό μεταξύ όλων των χαρακτηριστικών περιγραφής· το 28 % συνδέεται με το χαρακτηριστικό περιγραφής 6 — ακεραιότητα του θαλάσσιου βυθού και το 19 % με το χαρακτηριστικό περιγραφής 4 — δίκτυα θαλάσσιας τροφής.

([65]) Όπως τα μέτρα που έχουν σχεδιαστεί για τους σκοπούς των χαρακτηριστικών περιγραφής της πίεσης στο πλαίσιο της ΟΠΘΣ.

τα θαλάσσια ερπετά (π.χ. χελώνες) και τα πελαγικά είδη (π.χ. πλαγκτόν) είναι σπανιότερα. Η δραστηριότητα που ανέφεραν τα κράτη μέλη ως δραστηριότητα η οποία προκαλεί τη μεγαλύτερη πίεση στα θαλάσσια είδη, ιδίως λόγω τυχαίων συλλήψεων θαλάσσιων πτηνών και θηλαστικών, είναι η εμπορική αλιεία. Τα μέτρα για τη μείωση των παρεμπιπτόντων αλιευμάτων επικεντρώνονται στην προσαρμογή των αλιευτικών εργαλείων, στην κατάρτιση των αλιέων για τη βελτίωση της καταγραφής και της αποφυγής περιστατικών παρεμπιπτόντων αλιευμάτων, καθώς και στην ενισχυμένη παρακολούθηση των αλιευτικών δραστηριοτήτων. Τα μέτρα αυτά εμπίπτουν κατά κανόνα στο πεδίο εφαρμογής του κανονισμού για τα τεχνικά μέτρα ([66]), ο οποίος στηρίζει τον στόχο της ΟΠΘΣ όσον αφορά την προστασία των ειδών και των οικοτόπων. Ορισμένα κράτη μέλη ρυθμίζουν επίσης τα παρεμπίπτοντα αλιεύματα εντός των ΠΘΠ κάνοντας χρήση του πεδίου εφαρμογής στο πλαίσιο της κοινής αλιευτικής πολιτικής προκειμένου να προτείνουν κοινές συστάσεις με γειτονικές χώρες για τη λήψη χωρικών μέτρων αλιείας ([67]).

Τα μέτρα για τις χελώνες είναι σπάνια, εκτός από ορισμένα άμεσα μέτρα τα οποία περιλαμβάνουν την κατάρτιση των αλιέων για την αποφυγή των παρεμπιπτόντων αλιευμάτων και του κινδύνου σύγκρουσης σκαφών. Τα μέτρα για τα κεφαλόποδα είναι ανύπαρκτα· συνήθως ομαδοποιούνται με τα είδη ιχθύων.

Οι εμπορικά εκμεταλλεύσιμοι και οι μη εμπορικά εκμεταλλεύσιμοι ιχθύες και οστρακόδερμα καλύπτονται από μέτρα για τη μείωση της αλιευτικής πίεσης. Τα περισσότερα μέτρα συνδέονται με την ΚΑΠ ώστε να διασφαλίζεται ότι οι πληθυσμοί αλιεύονται σε επίπεδα τα οποία είναι βιώσιμα μακροπρόθεσμα. Ορισμένα κράτη μέλη καλύπτουν επίσης τοπικά / παράκτια αποθέματα υπό εθνική διαχείριση. Έως κάποιον βαθμό, καλύπτουν την ερασιτεχνική αλιεία, αλλά όχι επαρκώς. Τα μισά κράτη μέλη έχουν υποβάλει επίσης μέτρα για την αντιμετώπιση της απαίτησης για υγιή κατανομή ανά ηλικία και μέγεθος στους πληθυσμούς ιχθύων ([68]), για παράδειγμα με τη μείωση των αλιευμάτων ιχθυδίων ή την επικαιροποίηση των κανονισμών σχετικά με τα μεγέθη ματιών των διχτυών. Τα εμπόδια στους μεταναστευτικούς διαδρόμους ιχθύων αναφέρονται επίσης ως μείζονες απειλές για την υγεία των πληθυσμών ιχθύων.

Θετικό παράδειγμα

Μία χώρα έχει λάβει μέτρο για τη μείωση των αποκλεισμών στους μεταναστευτικούς διαδρόμους με τη χρήση ακουστικής παρακολούθησης, την άρση των παλαιών φραγμών ή το εκ νέου άνοιγμα των μεταναστευτικών οδών και την τόνωση των πληθυσμών ιχθύων στις εκβολές ποταμών / στις παράκτιες περιοχές.

Μέτρα για τους οικοτόπους (χαρακτηριστικά περιγραφής 1 και 6)

Συνολικά, έχει σημειωθεί κάποια πρόοδος όσον αφορά τα μέτρα για τους οικοτόπους του θαλάσσιου βυθού, ιδίως με τη μείωση των επιβλαβών επιπτώσεων στον θαλάσσιο βυθό λόγω των αλιευτικών μεθόδων με τη χρήση κινητών εργαλείων

([66]) Κανονισμός (ΕΕ) 2019/1241 σχετικά με τη διατήρηση αλιευτικών πόρων και την προστασία θαλάσσιων οικοσυστημάτων μέσω τεχνικών μέτρων.
([67]) Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 1380/2013 για την κοινή αλιευτική πολιτική, άρθρο 11 — «Μέτρα διατήρησης απαραίτητα για τη συμμόρφωση προς τις υποχρεώσεις που ορίζει η ενωσιακή περιβαλλοντική νομοθεσία».
([68]) Σύμφωνα με το κριτήριο D3C3 της απόφασης (ΕΕ) 2017/848 της Επιτροπής.

βυθού, αλλά εξακολουθεί να παραβλέπεται η ανάληψη δράσης για τους οικοτόπους στήλης ύδατος.

Από τη φύση τους, όλες οι μορφές βιολογικών, φυσικών πιέσεων και πιέσεων από εισροές ουσιών έχουν αντίκτυπο στους οικοτόπους του θαλάσσιου βυθού και στην ακεραιότητα του θαλάσσιου βυθού, είτε άμεσα είτε έμμεσα. Εκτός από το σύνολο των μέτρων που έχουν ληφθεί στο πλαίσιο άλλων χαρακτηριστικών περιγραφής, τα κράτη μέλη έχουν λάβει μέτρα τα οποία επικεντρώνονται σαφώς στη φυσική διατήρηση του θαλάσσιου βυθού, συμπεριλαμβανομένων της μείωσης της πίεσης που ασκείται στους οικοτόπους του θαλάσσιου βυθού από ανθρώπινες δραστηριότητες, του χαρακτηρισμού ΠΘΠ με εστίαση στον θαλάσσιο βυθό, καθώς και της ενεργού αποκατάστασης των οικοτόπων και των βιολογικών κοινοτήτων που συνδέονται με αυτούς [π.χ. αποκατάσταση των υφάλων στρειδιών και των λειμώνων ποσειδωνίας και φύτευση θαλάσσιου ζωστήρα (*Zostera*)].

Τα περισσότερα κράτη μέλη προσδιόρισαν την αλιεία με κινητά εργαλεία βυθού ως την κύρια απειλή για την υγεία των οικοτόπων του θαλάσσιου βυθού. Ορισμένα κράτη μέλη έχουν θεσπίσει μέτρα για τη μείωση των επιβλαβών επιπτώσεών της, είτε με την κάλυψη μεγάλων περιοχών είτε ειδικά για ευάλωτους οικοτόπους.

Τα κράτη μέλη ρυθμίζουν επίσης άλλες δραστηριότητες που προκαλούν φυσική πίεση στον θαλάσσιο βυθό, όπως η αγκυροβόληση στη Μεσόγειο, η οποία συνιστά ιδιαίτερη απειλή για τους λειμώνες ποσειδωνίας, η απώλεια αλιευτικών εργαλείων και η αμμοβυθοκόρηση. Παρά την αυξανόμενη πίεση από τις υπεράκτιες υποδομές αιολικής ενέργειας, συμπεριλαμβανομένων των καλωδίων, λίγα μόνο κράτη μέλη αντιμετωπίζουν την πίεση που προκαλείται από την εγκατάσταση αιολικής ενέργειας. Τα μέτρα περιλαμβάνουν, για παράδειγμα, τη χαρτογράφηση ευπαθών τύπων οικοτόπων του θαλάσσιου βυθού. Η θέσπιση, τον Μάρτιο του 2023, οριακών τιμών σε επίπεδο ΕΕ για τη μέγιστη επιτρεπόμενη έκταση των αρνητικών επιπτώσεων και της απώλειας στους οικοτόπους του θαλάσσιου βυθού αναμένεται να στηρίξει τον σχεδιασμό ακόμα πιο αποτελεσματικών μέτρων για την ακεραιότητα του θαλάσσιου βυθού στον επόμενο κύκλο.

Οι οικότοποι στήλης ύδατος εξακολουθούν να παραβλέπονται σε μεγάλο βαθμό στο πλαίσιο των χαρακτηριστικών περιγραφής της βιοποικιλότητας, αλλά καλύπτονται από μέτρα για τη μείωση των επιπέδων ρύπανσης στη στήλη ύδατος.

Θετικό παράδειγμα

Η μείωση της επιφάνειας σάρωσης με τράτες στα εθνικά ύδατα και η προώθηση χαμηλότερων επιπτώσεων και πιο επιλεκτικών αλιευτικών εργαλείων για ολόκληρο τον στόλο αποτελούν παραδείγματα των μέτρων που έχουν λάβει ορισμένα κράτη μέλη προκειμένου να συμβάλουν στην προστασία των οικοτόπων του θαλάσσιου βυθού εκτός των ΠΘΠ.

Μέτρα για τα δίκτυα θαλάσσιας τροφής (χαρακτηριστικό περιγραφής 4)

Συνολικά, δεν έχει σημειωθεί αξιοσημείωτη πρόοδος όσον αφορά τα μέτρα για τα δίκτυα θαλάσσιας τροφής· η δράση για τα είδη και την ακεραιότητα του θαλάσσιου βυθού θα οδηγήσει σε βελτιώσεις στα δίκτυα θαλάσσιας τροφής.

Σύμφωνα με την ΟΠΘΣ, τα δίκτυα θαλάσσιας τροφής απαιτείται να είναι υγιή, πράγμα που σημαίνει ότι όλοι οι ζώντες οργανισμοί στο συγκεκριμένο θαλάσσιο περιβάλλον βρίσκονται σε ισορροπία και είναι ικανοί να επιτύχουν μακροπρόθεσμη αφθονία και

αναπαραγωγική ικανότητα. Οι ανθρώπινες δραστηριότητες μπορούν να επηρεάσουν την ισορροπία αυτής της πολύπλοκης σχέσης, για παράδειγμα, με την απομάκρυνση υπερβολικά μεγάλου αριθμού ιχθύων που αποτελούν τροφή για μεγαλύτερα είδη και την αύξηση της δυσκολίας εξεύρεσης τροφής για τους θηρευτές τους.

Υπάρχουν πολύ λίγα παραδείγματα πρακτικών άμεσων μέτρων που έχουν λάβει τα κράτη μέλη για τη διασφάλιση της υγείας των δικτύων θαλάσσιας τροφής. Τα περισσότερα μέτρα που συνδέονται με τα δίκτυα θαλάσσιας τροφής αποσκοπούν στην προστασία της βιοποικιλότητας γενικότερα, όπως ο χαρακτηρισμός ή η επέκταση ΠΘΠ ή η λήψη ειδικών ανά είδος μέτρων, όπως η πρόληψη παρεμπιπτόντων αλιευμάτων. Μολονότι τα μέτρα αυτά είναι σημαντικά για τη διατήρηση των πληθυσμών ορισμένων ειδών και, κατ' επέκταση, του τοπικού δικτύου θαλάσσιας τροφής, έχουν μόνο έμμεσο αντίκτυπο στη συνολική υγεία του δικτύου θαλάσσιας τροφής.

Θετικό παράδειγμα

Παραδείγματα μέτρων που έχουν λάβει ορισμένα κράτη μέλη για τα δίκτυα θαλάσσιας τροφής αποτελούν ο περιορισμός της αλίευσης συγκεκριμένης τροφικής ομάδας (π.χ. όλων των αρπακτικών ιχθύων ή των ιχθύων που αποτελούν τροφή άλλων ειδών) ή ορισμένων εμπορικά εκμεταλλεύσιμων ειδών που διαδραματίζουν ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο στο δίκτυο θαλάσσιας τροφής ή ο περιορισμός των επιπέδων αλιείας συνολικά.

Μέτρα για τη μείωση άλλων πιέσεων πλην της ρύπανσης στη βιοποικιλότητα (χαρακτηριστικά περιγραφής 2 και 7)

Συνολικά, έχει σημειωθεί πρόοδος όσον αφορά τον προσδιορισμό κατάλληλων μέτρων για την αντιμετώπιση των μη αυτόχθονων ειδών. Ωστόσο, λίγα κράτη μέλη έχουν σημειώσει πρόοδο όσον αφορά την αντιμετώπιση των αλλοιώσεων των δημογραφικών συνθηκών.

Τα περισσότερα από τα μέτρα τα οποία αποσκοπούν στη μείωση των απειλών για τη βιοποικιλότητα που προέρχονται από μη αυτόχθονα είδη αφορούν την εφαρμογή της σύμβασης του ΔΝΟ για τον έλεγχο και τη διαχείριση του ερματικού ύδατος των πλοίων, δεδομένου ότι τα κράτη μέλη αναγνωρίζουν ευρέως τη ναυτιλία ως την κύρια οδό εισαγωγής. Η υδατοκαλλιέργεια προσδιορίζεται επίσης ως αναπτυσσόμενη οδός εισαγωγής και ορισμένα κράτη μέλη έχουν λάβει μέτρα έγκαιρου εντοπισμού μέσω της παρακολούθησης των κομβικών σημείων υδατοκαλλιέργειας. Επίσης, η ναυσιπλοΐα αναψυχής και το ψάρεμα με καλάμι καλύπτονται ολοένα και περισσότερο από προληπτικά μέτρα.

Οι μόνιμες αλλοιώσεις των υδρογραφικών συνθηκών, όπως η θερμοκρασία ή η αλατότητα των υδάτων, μπορούν επίσης να επηρεάσουν τη θαλάσσια βιοποικιλότητα με τη μορφή οχλήσεων των οικοτόπων στήλης ύδατος, καθώς και τις περιβαλλοντικές συνθήκες υπό τις οποίες ζουν, τρέφονται και αναπαράγονται τα θαλάσσια είδη. Τα κύρια άμεσα μέτρα που έλαβαν τα κράτη μέλη για την πρόληψη ορισμένων από τις εν λόγω αλλοιώσεις, ιδίως σε παράκτιες περιοχές, συνδέονται με τα ΣΔΛΑΠ στο πλαίσιο της ΟΠΥ. Περιλαμβάνουν, για παράδειγμα, τον έλεγχο της ροής των γλυκών υδάτων και των ιζημάτων από τους ποταμούς στη θάλασσα. Τα έμμεσα μέτρα περιλαμβάνουν τη διασφάλιση ότι οι στρατηγικές περιβαλλοντικές εκτιμήσεις και οι εκτιμήσεις περιβαλλοντικών επιπτώσεων καλύπτουν τις εν λόγω επιπτώσεις ή τη χρήση θαλάσσιου χωροταξικού σχεδιασμού για τον καλύτερο σχεδιασμό και έλεγχο των σωρευτικών

επιπτώσεων που ενδέχεται να συνεπάγονται αλλοιώσεις των υδρογραφικών συνθηκών. Η κλιματική αλλαγή επηρεάζει επίσης σημαντικά τις υδρογραφικές συνθήκες (βλ. λεπτομέρειες κατωτέρω).

Θετικό παράδειγμα

Στα καινοτόμα μέτρα που έχουν λάβει ορισμένα κράτη μέλη περιλαμβάνεται η ανάπτυξη ενός μακρόπνοου οράματος για την ανάπτυξη δραστηριοτήτων μεγάλης κλίμακας (π.χ. υπεράκτιες εγκαταστάσεις παραγωγής ενέργειας και υδατοκαλλιέργεια). Με βάση αυτά τα μελλοντικά σενάρια, ο χωροταξικός σχεδιασμός των ανθρώπινων δραστηριοτήτων στη θάλασσα μπορεί να σχεδιαστεί κατά τρόπον ώστε να είναι δυνατή η διαχείριση των μελλοντικών σωρευτικών επιπτώσεων και η διασφάλιση ότι οι επιπτώσεις αυτές δεν εμποδίζουν την επίτευξη καλής περιβαλλοντικής κατάστασης.

3.3 ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ ΚΛΙΜΑΤΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ

Το 2023 ήταν το θερμότερο έτος που έχει καταγραφεί ποτέ σε πολλές περιοχές του βόρειου ημισφαιρίου ([69]). Ως εκ τούτου, οι περισσότερες λεκάνες απορροής στον Ατλαντικό ωκεανό ήταν θερμότερες από τον μέσο όρο, ιδίως στην Ευρώπη ([70]). Η έκθεση της ευρωπαϊκής εκτίμησης κλιματικών κινδύνων ([71]) επιβεβαιώνει ότι όλες οι ευρωπαϊκές θάλασσες επηρεάζονται σοβαρά από τους κλιματικούς κινδύνους και τις ανθρωπογενείς πιέσεις.

Η τελευταία έκθεση της Διακυβερνητικής Επιτροπής για την Κλιματική Αλλαγή σχετικά με τους ωκεανούς και την κρυόσφαιρα σε ένα μεταβαλλόμενο κλίμα ([72]) δείχνει ότι οι ωκεανοί πλήττονται από υπερθέρμανση, οξίνιση και αποξυγόνωση. Η αναπτυσσόμενη πορεία αυτής της «θανατηφόρου τριάδας» θα μειώσει την ικανότητα των ωκεανών να απορροφούν διοξείδιο του άνθρακα και να διαφυλάσσουν τη ζωή στον πλανήτη.

Σε πρόσφατη απόφασή του, το Διεθνές Δικαστήριο για το Δίκαιο της Θάλασσας αποσαφήνισε δυνάμει της σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για το δίκαιο της θάλασσας (στο εξής: UNCLOS) ότι «οι ανθρωπογενείς εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου στην ατμόσφαιρα συνιστούν ρύπανση του θαλάσσιου περιβάλλοντος κατά την έννοια του άρθρου 1 παράγραφος 1 εδάφιο 4 της σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών» ([73]). Με την απόφαση αυτήν, το δικαστήριο συνδέει άμεσα τις προσπάθειες των χωρών για τη μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου στην ατμόσφαιρα (και, κατ' επέκταση, για την καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής) με τη δράση για την αντιμετώπιση της ρύπανσης του θαλάσσιου περιβάλλοντος, στο πλαίσιο της UNCLOS. Η απόφαση αυτή θα πρέπει επίσης να ερμηνεύεται στο πλαίσιο της ΟΠΘΣ, με την επιβολή της υποχρέωσης στα κράτη μέλη να αντιμετωπίσουν τη ρύπανση του θαλάσσιου περιβάλλοντος.

([69]) State of the Global Climate 2023 (Κατάσταση του παγκόσμιου κλίματος 2023).
([70]) The European heatwave of July 2023 in a longer-term context (Ο ευρωπαϊκός καύσωνας του Ιουλίου του 2023 σε πιο μακροπρόθεσμο ορίζοντα) | Copernicus.
([71]) European Climate Risk Assessment (Ευρωπαϊκή εκτίμηση κλιματικών κινδύνων) — Ευρωπαϊκός Οργανισμός Περιβάλλοντος (europa.eu).
([72]) AR6 Synthesis Report: Climate Change 2023 (Συγκεφαλαιωτική έκθεση AR6: Κλιματική αλλαγή 2023) — Διακυβερνητική Επιτροπή για την Κλιματική Αλλαγή (IPCC).
([73]) https://www.itlos.org/fileadmin/itlos/documents/press_releases_english/PR_350_EN.pdf.

Ως εκ τούτου, είναι αναγκαίο να αναληφθεί δράση και να ληφθούν μέτρα για τη στήριξη της σχέσης μεταξύ των ωκεανών και του κλίματος. Ειδικότερα, οι ωκεανοί μπορούν να συμβάλουν στον μετριασμό της κλιματικής αλλαγής με τους ακόλουθους τρόπους:

- διατήρηση της ικανότητας των ωκεανών να λειτουργούν ως καταβόθρες άνθρακα. Τα υγιή παράκτια και θαλάσσια οικοσυστήματα διασφαλίζουν ότι οι ωκεανοί διατηρούν την ικανότητά τους να αποθηκεύουν άνθρακα·
- μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου μέσω της ανάπτυξης ωκεάνιας ενέργειας και του οικολογικού προσανατολισμού των τομέων της γαλάζιας οικονομίας.

Αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής μέσω της ΟΠΘΣ

Συνολικά, μολονότι η ΟΠΘΣ δεν αντιμετωπίζει άμεσα την κλιματική αλλαγή, πολλά κράτη μέλη έχουν λάβει μέτρα προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή, π.χ. στήριξη των παράκτιων κοινοτήτων, ενώ ορισμένα έχουν λάβει επίσης μέτρα μετριασμού της κλιματικής αλλαγής, π.χ. αποκατάσταση οικοσυστημάτων γαλάζιου άνθρακα.

Προς το παρόν, η κλιματική αλλαγή δεν καλύπτεται ρητά από χαρακτηριστικό περιγραφής της ΟΠΘΣ ούτε περιλαμβάνεται ως μορφή πίεσης. Ωστόσο, η κλιματική αλλαγή αναφέρεται στην οδηγία και οι ολιστικές θαλάσσιες στρατηγικές παρέχουν ένα άρτιο πλαίσιο για την παρακολούθηση των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής και τη διερεύνηση του μετριασμού της. Η προσέγγιση αυτή επιβεβαιώθηκε από την αξιολόγηση που διενεργήθηκε για τον προηγούμενο κύκλο, στο πλαίσιο της οποίας τα κράτη μέλη επισήμαναν ότι οι επιπτώσεις λόγω της κλιματικής αλλαγής και της οξίνισης των ωκεανών αποτελούν σημαντικά διασυνοριακά ζητήματα που αντιμετωπίζονται στο πλαίσιο των προγραμμάτων παρακολούθησης της ΟΠΘΣ ([74]).

Δεδομένου ότι η κλιματική αλλαγή αποτελεί πηγή ανησυχίας για όλες τις θαλάσσιες περιοχές και εντεινόμενη πίεση στο θαλάσσιο περιβάλλον, αρκετά κράτη μέλη θεωρούν πλέον ότι πρόκειται για ζήτημα πρώτης γραμμής: το 4 % του συνόλου των μέτρων (84 μέτρα από 15 κράτη μέλη) σχετίζονται άμεσα με την κλιματική αλλαγή.

Τα περισσότερα μέτρα που σχετίζονται με το κλίμα αφορούν την προσαρμογή ή την ανθεκτικότητα, δηλαδή τη μείωση των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής ή τη στήριξη των κοινοτήτων για την αντιμετώπιση μελλοντικής χειροτέρευσης και την ανάκαμψη από αυτήν. Το ένα τρίτο σχετίζεται με τον μετριασμό, δηλαδή τη μείωση και την πρόληψη των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου, συμπεριλαμβανομένης της δράσης για την αποκατάσταση των οικοσυστημάτων γαλάζιου άνθρακα.

Πολλά σημαντικά μέτρα απορρέουν από τις εργασίες στο πλαίσιο των ΠΣΘ, άλλα απορρέουν από τα εθνικά σχέδια των κρατών μελών για την ενέργεια και το κλίμα ή από τις εθνικές στρατηγικές για την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή.

Θετικό παράδειγμα

Με τον ποσοτικό προσδιορισμό του άνθρακα που δεσμεύεται από τους θαλάσσιους λειμώνες και τα δάση μακροφυκών, ορισμένα κράτη μέλη προσδιορίζουν κομβικά σημεία άνθρακα στα ύδατά τους και διασφαλίζουν ότι οι οικονομικές δραστηριότητες δεν τα απειλούν ή, αντιθέτως, συμβάλλουν στην αποκατάστασή τους.

([74]) Έκθεση σχετικά με την εφαρμογή της οδηγίας-πλαισίου για τη θαλάσσια στρατηγική (europa.eu).

4. ΔΙΑΣΦΑΛΙΣΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΕΥΡΩΣΤΙΑΣ

Συνολικά, τα κράτη μέλη κατανοούν πλέον καλύτερα τις κοινωνικοοικονομικές επιπτώσεις των μέτρων στο πλαίσιο της ΟΠΘΣ. Παρ' όλα αυτά, λιγότερα από τα μισά παρουσιάζουν το επίπεδο των απαιτούμενων επενδύσεων και πολύ λίγα είναι εκείνα που εξετάζουν την κοινωνική αποδοχή των προτεινόμενων μέτρων.

Σχεδόν όλα τα κράτη μέλη διενήργησαν ανάλυση κόστους-οφέλους και/ή κόστους-απόδοσης σε σχέση με τα μέτρα τους, ενώ ορισμένα προχώρησαν στη συνέχεια σε κατηγοριοποίηση των λιγότερο οικονομικά αποδοτικών μέτρων. Λίγα μόνο κράτη μέλη επεξήγησαν τον τρόπο με τον οποίο οι αναλύσεις αυτές επηρέασαν την επιλογή των μέτρων, για παράδειγμα, δίνοντας προτεραιότητα σε ορισμένα μέτρα έναντι κάποιων άλλων. Ορισμένα κράτη μέλη από την περιοχή της Βαλτικής προέβησαν σε ποσοτική σύγκριση μεταξύ του κόστους των οικείων προγραμμάτων μέτρων και των οφελών (επιτευχθέντων ή δυνητικών) από τη βελτίωση της κατάστασης του θαλάσσιου περιβάλλοντος.

Η αλιεία και η ναυτιλία είναι οι δύο δραστηριότητες / τομείς που αναφέρεται ότι επηρεάζονται περισσότερο από τα μέτρα στο πλαίσιο της ΟΠΘΣ. Μόνο δύο κράτη μέλη εξέτασαν επίσης τον τρόπο με τον οποίο τα οικεία προγράμματα μέτρων θα επηρεάσουν κοινωνικά ζητήματα και την ευημερία του ανθρώπου. Ένα κράτος μέλος διερεύνησε αν καθένα από τα επιμέρους νέα μέτρα θα μπορούσε να έχει θετικό, αρνητικό ή μηδενικό αντίκτυπο στις τοπικές κοινότητες, στις παραδόσεις, στην πολιτιστική κληρονομιά, την απασχόληση και την υγεία.

Έχει εκτιμηθεί ότι το μέσο κόστος των προτεινόμενων μέτρων στο πλαίσιο της ΟΠΘΣ που καλύπτουν την περίοδο 2022-2027 ανέρχεται σε 724 EUR ανά km^2 θαλάσσιας έκτασης ετησίως. Με βάση τα στοιχεία αυτά, είναι δυνατόν να εκτιμηθεί ότι το κόστος των μέτρων στο πλαίσιο της ΟΠΘΣ για όλα τα θαλάσσια ύδατα της ΕΕ ανέρχεται σε 5,8 δισ. EUR ετησίως ([75]). Με βάση την υποβολή εκθέσεων από τα κράτη μέλη όσον αφορά το ποσοστό των οικείων μέτρων που αφορούν ειδικά την ΟΠΘΣ (42 %), εκτιμάται ότι το κόστος των ειδικών για την ΟΠΘΣ μέτρων για όλα τα θαλάσσια ύδατα της ΕΕ ανέρχεται σε 2,4 δισ. EUR ετησίως.

Σχεδόν όλα τα κράτη μέλη κινητοποιούν συνδυασμό εθνικών και ενωσιακών κονδυλίων, ενώ ορισμένα κράτη μέλη αναφέρουν κονδύλια της ΕΕ για το 50-80 % των μέτρων τους. Τα κονδύλια της ΕΕ που αναφέρονται συχνότερα είναι τα κονδύλια από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Θάλασσας και Αλιείας / Ευρωπαϊκό Ταμείο Θάλασσας, Αλιείας και Υδατοκαλλιέργειας (ΕΤΘΑ / ΕΤΘΑΥ), το πρόγραμμα «LIFE» και το πρόγραμμα «Ορίζων Ευρώπη». Πάνω από τα μισά κράτη μέλη αναφέρουν επίσης την κινητοποίηση ιδιωτικής χρηματοδότησης, είτε με τη μορφή δαπανών από τον ιδιωτικό τομέα για την τήρηση των εφαρμοζόμενων μέτρων (π.χ. ως επενδύσεις κεφαλαίου) είτε με τη μορφή χρηματοδότησης που παρέχεται από περιβαλλοντικά ιδρύματα για την εφαρμογή των μέτρων στο πλαίσιο της ΟΠΘΣ.

([75]) Σύνολο km^2 θαλάσσιων υδάτων 22 κρατών μελών της ΕΕ (7 958 556) * μέσο κόστος μέτρων ανά km^2 (724) = 5 764 104 242,96 EUR. Οι υπολογισμοί περιλαμβάνονται σε EUR. Βλ. αναλυτικότερους υπολογισμούς στο έγγραφο εργασίας των υπηρεσιών της Επιτροπής (SWD) που συνοδεύει την παρούσα ανακοίνωση.

5. ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ

Ο σχεδιασμός κατάλληλου προγράμματος στο πλαίσιο της ΟΠΘΣ προϋποθέτει όχι μόνο τον προσδιορισμό των κατάλληλων μέτρων που θα συμβάλουν στην επίτευξη καλής περιβαλλοντικής κατάστασης, αλλά και τη θέσπιση ενός πλαισίου διακυβέρνησης για τη στήριξη της εφαρμογής τους.

Η Επιτροπή αξιολόγησε τέσσερις κύριες πτυχές των μηχανισμών διακυβέρνησης των κρατών μελών: εξασφάλιση της συμμετοχής του κοινού, συντονισμός μεταξύ των σχετικών τομέων πολιτικής, περιφερειακή συνεργασία και πιθανότητα εφαρμογής.

Τα κράτη μέλη έχουν θεσπίσει μηχανισμούς διακυβέρνησης για τη στήριξη της εφαρμογής του προγράμματος μέτρων, ωστόσο ο συντονισμός με άλλες αρχές και με γειτονικά κράτη μέλη δεν είναι πάντοτε επαρκής. Μετά τα πρώτα προγράμματα μέτρων, περισσότερα κράτη μέλη έχουν εκφράσει σαφή δέσμευση για την πλήρη εφαρμογή των οικείων προγραμμάτων μέτρων.

Τα εμπόδια που έχουν εντοπίσει τα κράτη μέλη περιλαμβάνουν τη χρηματοδότηση και ζητήματα τα οποία αφορούν την εφαρμογή σε εθνικό επίπεδο, τα οποία αναφέρθηκαν από λίγα μόνο κράτη μέλη. Τα κράτη μέλη δεν ανέφεραν εμπόδια στην εφαρμογή σχεδόν των μισών μέτρων τους (48 %) ([76]).

Εξασφάλιση της συμμετοχής του κοινού

Συνολικά, οι διαδικασίες για την εξασφάλιση της συμμετοχής του κοινού φαίνονται επαρκείς, αλλά ο βαθμός στον οποίο χρησιμοποιούν την ανατροφοδότηση για την τροποποίηση των προγραμμάτων μέτρων είναι πολύ λιγότερο σαφής.

Μόνο δύο κράτη μέλη δεν ανέφεραν τη διεξαγωγή δημόσιων διαβουλεύσεων σχετικά με τα οικεία προγράμματα μέτρων. Από τα υπόλοιπα 15 κράτη μέλη, το ένα τέταρτο ανέφερε εξαιρετικά περιορισμένες πληροφορίες σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο λαμβάνονται υπόψη οι απόψεις του κοινού κατά την επιλογή και τον σχεδιασμό των μέτρων. Το επίπεδο συμμετοχής ήταν υψηλότερο στις περιπτώσεις στις οποίες οι πληροφορίες σχετικά με τη διαβούλευση παρασχέθηκαν με τη χρήση τόσο παραδοσιακών μέσων όσο και μέσων κοινωνικής δικτύωσης.

Η παροχή ανατροφοδότησης θα μπορούσε να εξασφαλιστεί με τη χρήση διαφόρων μέσων, συμπεριλαμβανομένης της άμεσης επαφής με το κοινό μέσω ημερίδων, σεμιναρίων και συναντήσεων των ενδιαφερόμενων μερών, επιπλέον των διαδικτυακών διαβουλεύσεων. Μόνο τέσσερα κράτη μέλη ανέφεραν ότι διέθεσαν χρόνο για να εξετάσουν τις παρατηρήσεις από την ανατροφοδότηση του κοινού, με τη χρήση ολοκληρωμένης μεθοδολογίας, και τροποποίησαν τα προγράμματά τους, όπου αυτό κρίθηκε σκόπιμο.

Συνεργασία με άλλες αρχές, πολιτικές και κράτη μέλη

Συνολικά, όλες οι χώρες συνεργάζονται σε όλους τους τομείς πολιτικής και με άλλες αρχές, μολονότι δεν είναι πάντοτε σαφές ποιο είναι το αποτέλεσμα αυτής της συνεργασίας. Ορισμένες χώρες συνεργάζονται στενότερα με τις αρχές που είναι αρμόδιες για την εφαρμογή της ΟΠΥ και τον θαλάσσιο χωροταξικό σχεδιασμό,

([76]) Βλ. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Κοινό Κέντρο Ερευνών: Louropoulou, E., et al., «Programmes of Measures under the Marine Strategy Framework Directive to achieve or maintain Good Environmental Status», όπως ανωτέρω.

μεταξύ άλλων με την υιοθέτηση κοινής προσέγγισης για τον σχεδιασμό των μέτρων. Η περιφερειακή συνεργασία διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην κατάρτιση των προγραμμάτων μέτρων των κρατών μελών σε ορισμένες περιοχές, αλλά το επίπεδο περιφερειακής συνοχής των μέτρων παραμένει μέτριο.

Όλα τα κράτη μέλη προβαίνουν σε σαφείς συσχετισμούς μεταξύ των οικείων προγραμμάτων μέτρων στο πλαίσιο της ΟΠΘΣ και των μέτρων που λαμβάνονται στο πλαίσιο άλλων νομοθετικών πράξεων της ΕΕ, ιδίως της οδηγίας για τους οικοτόπους, της οδηγίας-πλαισίου για τα ύδατα και της κοινής αλιευτικής πολιτικής.

Αυτό συνάδει με τη διαπίστωση ότι το 58 % των μέτρων που περιλαμβάνονται στα υπό εξέταση δεύτερα προγράμματα μέτρων προκύπτουν από άλλες νομικές πράξεις ([77]). Τα περισσότερα συνδέονται με πλαίσια που σχετίζονται με τη ρύπανση (π.χ. η ΟΠΥ, η οδηγία για την επεξεργασία των αστικών λυμάτων, η νομοθεσία για τα απόβλητα, τις χημικές ουσίες και τα γεωργικά προϊόντα, η σύμβαση της Μιναμάτα για τον υδράργυρο), με πλαίσια που σχετίζονται με τη βιοποικιλότητα (όπως οι οδηγίες για τα πτηνά και τους οικοτόπους, η στρατηγική της ΕΕ για τη βιοποικιλότητα, η σύμβαση για τη βιολογική ποικιλότητα), καθώς και με πολιτικές που σχετίζονται με την αλιεία και τη θάλασσα (π.χ. ο θαλάσσιος χωροταξικός σχεδιασμός, η κοινή αλιευτική πολιτική, ο Διεθνής Ναυτιλιακός Οργανισμός κ.λπ.). Τα περισσότερα κράτη μέλη παραπέμπουν επίσης στους στόχους της στρατηγικής για τη βιοποικιλότητα, αλλά σπανίως στους στόχους του 30 % και του 10 % που καθορίζονται στη στρατηγική. Ακόμα λιγότερες είναι οι παραπομπές στο σχέδιο δράσης για μηδενική ρύπανση, μολονότι τα μέτρα που έχουν ληφθεί στο πλαίσιο της ΟΠΘΣ για την καταπολέμηση της ρύπανσης είναι πλήρως ευθυγραμμισμένα με τους στόχους του.

Ο συντονισμός με τις αρχές που είναι επιφορτισμένες με την εφαρμογή της οδηγίας-πλαισίου για τα ύδατα και τις διαδικασίες θαλάσσιου χωροταξικού σχεδιασμού αναφέρεται συχνότερα στις εκθέσεις για την ΟΠΘΣ· οι σχετικές αναφορές είναι λιγότερες στα ΣΔΛΑΠ της ΟΠΥ. Λίγα μόνο κράτη μέλη εξέτασαν τον τρόπο με τον οποίο εξασφαλίζουν τη διαχείριση και τον συντονισμό μεταξύ των διαφόρων πολιτικών και των αποτελεσμάτων αυτού του συντονισμού. Για παράδειγμα, ένα κράτος μέλος διευκρίνισε ότι οι αρχές που είναι αρμόδιες για την εφαρμογή της ΟΠΘΣ και οι αρχές που είναι αρμόδιες για την εφαρμογή της ΟΠΥ έχουν καταρτίσει κοινό κατάλογο μέτρων για τους στόχους αμφότερων των νομοθεσιών και ότι επικαιροποιούν τον κατάλογο σύμφωνα με τους κύκλους εφαρμογής της ΟΠΘΣ και της ΟΠΥ (βλ. επίσης έκθεση για την ΟΠΥ) ([78]).

Ο περιφερειακός συντονισμός, ιδίως μέσω των ΠΣΘ, επισημαίνεται συχνά σε όλα τα προγράμματα μέτρων και αναφέρεται και από τα 17 κράτη μέλη. Περιγράφουν επίσης μηχανισμούς συντονισμού με γειτονικές χώρες στο πλαίσιο των ΠΣΘ και παραπέμπουν συχνά σε σχέδια δράσης (π.χ. στο περιφερειακό σχέδιο δράσης της OSPAR για τα απορρίμματα στη θάλασσα ή στο σχέδιο δράσης για τη Βαλτική θάλασσα), σε κοινές πρωτοβουλίες ή έργα στα τμήματα των επιμέρους χαρακτηριστικών περιγραφής. Ορισμένα κράτη μέλη συμπλήρωσαν το πλαίσιο αυτό με περαιτέρω επαφές σε υποπεριφερειακό επίπεδο, για παράδειγμα, με τη διεξαγωγή τριμερών συναντήσεων για

([77]) Για λεπτομερέστερη ανάλυση, βλ. γράφημα 2 στο έγγραφο SWD(2025) 1.

([78]) Report from the Commission to the Council and the European Parliament on the implementation of the Water Framework Directive (2000/60/EC) and the Floods Directive (2007/60/EC) Third river basin management plans Second flood risk managment plans [Έκθεση της Επιτροπής προς το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο σχετικά με την εφαρμογή της οδηγίας-πλαισίου για τα ύδατα (2000/60/ΕΚ) και της οδηγίας για τις πλημμύρες (2007/60/ΕΚ) Τρίτα σχέδια διαχείρισης λεκάνης απορροής ποταμού Δεύτερα σχέδια διαχείρισης κινδύνων πλημμύρας] [COM(2025) 2].

τον προσδιορισμό κοινών ζητημάτων που σχετίζονται με τη διαχείριση των ΠΘΠ, των απορριμμάτων στη θάλασσα και του υποθαλάσσιου θορύβου στον Βισκαϊκό Κόλπο.

Παρά τον έντονο και χρονοβόρο συντονισμό εντός των διαφόρων περιοχών, δεν είναι ικανοποιητικό το ότι, κατά μέσο όρο, διαπιστώνεται μετρίου μόνο βαθμού περιφερειακή συνοχή στα προγράμματα μέτρων. Η συνοχή είναι ιδιαίτερα ανεπαρκής όσον αφορά τη δράση για την αντιμετώπιση των ρυπογόνων ουσιών σε ψάρια και άλλα θαλασσινά (D9), τις υδρογραφικές συνθήκες (D7) και τα δίκτυα θαλάσσιας τροφής (D4) και στις τρεις περιοχές. Επιβεβαιώνοντας τα θετικά αποτελέσματα που επιτεύχθηκαν κατά την περίοδο αυτήν, η συνοχή είναι υψηλότερη (μέτρια έως υψηλή) και στις τρεις περιοχές όσον αφορά τα απορρίμματα στη θάλασσα (D10).

Θετικό παράδειγμα

Η παροχή στήριξης από τις ΠΣΘ κατά την ανάπτυξη των μέτρων μπορεί να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο. Στη Βαλτική θάλασσα το εργαλείο της HELCOM για την επάρκεια των μέτρων ([79]), το οποίο χρησιμοποιούν τα περισσότερα κράτη μέλη της Βαλτικής, έχει οδηγήσει όχι μόνο σε υψηλότερο επίπεδο περιφερειακής συνοχής, αλλά και σε υψηλότερο επίπεδο ποιότητας των μέτρων που προτείνουν τα επιμέρους κράτη μέλη.

Πιθανότητα εφαρμογής των προγραμμάτων μέτρων από τα κράτη μέλη

Με βάση ορισμένα κριτήρια (μεταξύ των οποίων ο τρόπος που το κράτος μέλος λαμβάνει υπόψη τις κοινωνικοοικονομικές επιπτώσεις, αν έχει προσδιορίσει πηγές χρηματοδότησης, το επίπεδο συντονισμού με βασικές πολιτικές της ΕΕ και ο βαθμός λεπτομέρειας των μηχανισμών εφαρμογής), είναι δυνατή η ομαδοποίηση των κρατών μελών ανάλογα με την πιθανότητα εφαρμογής των οικείων προγραμμάτων μέτρων ([80]) (πίνακας 1).

Πίνακας 1. Πιθανότητα εφαρμογής των δεύτερων προγραμμάτων μέτρων των κρατών μελών

Πιθανότητα εφαρμογής	Κράτη μέλη	Αιτιολόγηση
Πολύ πιθανό ή πιθανό	EST, LV, SE, PT, FI, FR, LT, ES, PL, IE, SI, DE και BE.	Τα εν λόγω κράτη μέλη προέβησαν σε εμπεριστατωμένη κοινωνικοοικονομική ανάλυση των επιπτώσεων των οικείων προγραμμάτων μέτρων, προσδιόρισαν με σαφήνεια τις πηγές χρηματοδότησης και φαίνεται να έχουν εξασφαλίσει τον ενεργό συντονισμό μεταξύ των διαφόρων αρχών που συμμετέχουν στην εφαρμογή των μέτρων. Είναι σημαντικό να επισημανθεί ότι είναι σαφές πώς, πού και πότε

([79]) https://helcom.fi/baltic-sea-action-plan/som/#:~:text=The%20aim%20of%20the%20sufficiency,GES)%20in%20the%20Baltic%20Sea.

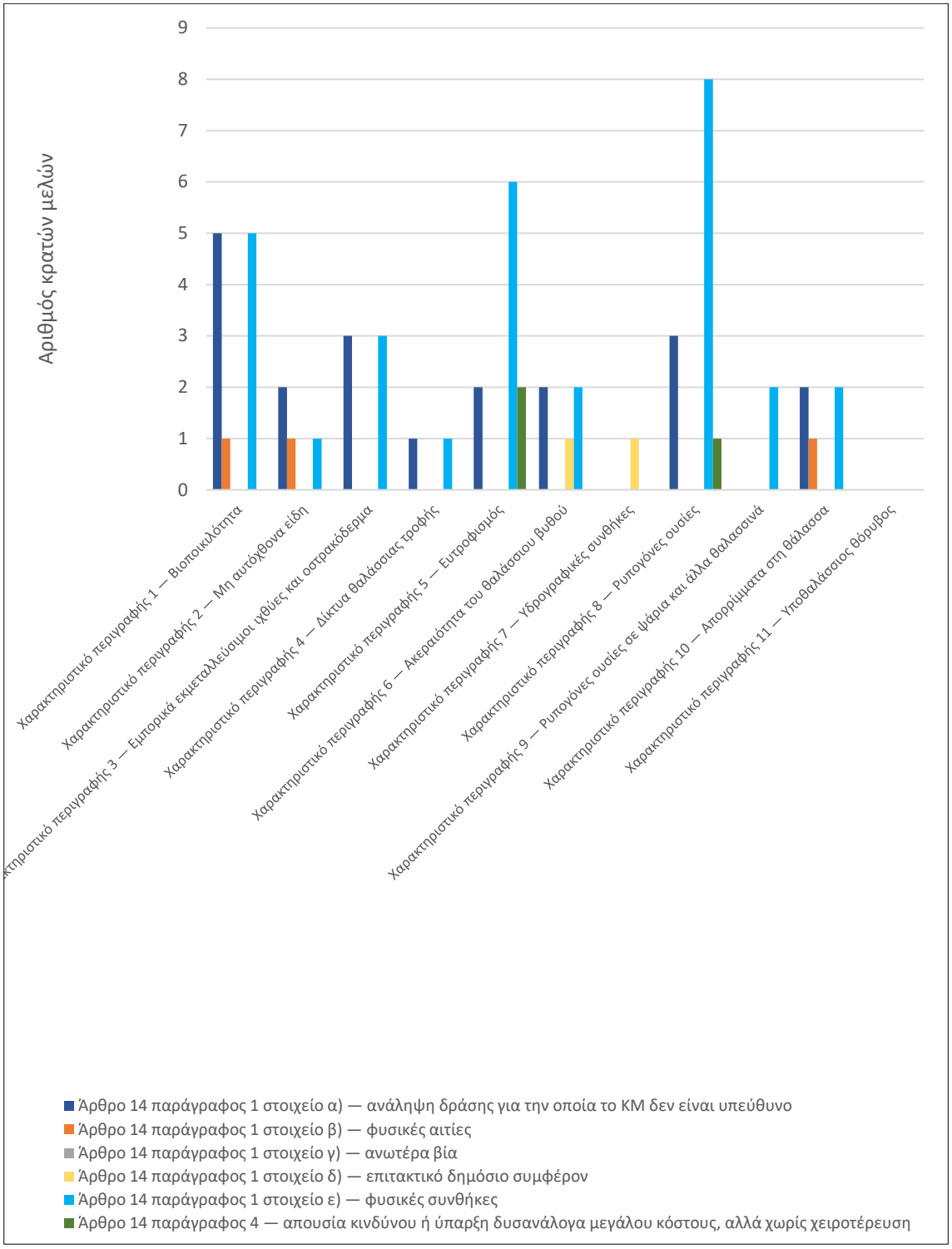
([80]) Λεπτομερέστερη επεξήγηση της μεθοδολογίας που χρησιμοποιήθηκε για την παρούσα αξιολόγηση παρέχεται στο έγγραφο εργασίας των υπηρεσιών της Επιτροπής (SWD) που συνοδεύει την παρούσα έκθεση.

Πιθανότητα εφαρμογής	Κράτη μέλη	Αιτιολόγηση
		θα εφαρμοστούν τα νέα μέτρα που έχουν προτείνει.
Ενδεχομένως πιθανό	NL, RO και CY	Τα εν λόγω κράτη μέλη προέβησαν σε μερική ανάλυση των κοινωνικοοικονομικών οφελών των μέτρων τους και διερεύνησαν κοινωνικά ζητήματα σε περιορισμένο βαθμό. Κατάρτισαν κατάλογο πηγών χρηματοδότησης, αλλά δεν προέβησαν στην κατανομή συγκεκριμένων ποσών σε συγκεκριμένα μέτρα. Ο συντονισμός με τις αρχές φαίνεται πιο περιορισμένος ή επιφανειακός και είναι επίσης λιγότερο σαφές πού, πώς και πότε θα εφαρμοστούν τα νέα μέτρα.
Απίθανο	IT	Το εν λόγω κράτος μέλος παρείχε ελάχιστες πληροφορίες σχετικά με τις πηγές χρηματοδότησης και υπέβαλε επιφανειακή μόνο κοινωνικοοικονομική ανάλυση των μέτρων του. Δεν υπάρχει ένδειξη συντονισμού μεταξύ της ΟΠΘΣ και άλλων νομοθετικών πράξεων της ΕΕ ή δεν έχει αναφερθεί. Επίσης, δεν είναι σαφές πού, πότε και πώς θα εφαρμοστούν τα νέα μέτρα.

Η οδηγία παρέχει επίσης τη δυνατότητα στα κράτη μέλη, σε σαφώς καθορισμένες περιστάσεις, να εφαρμόζουν εξαιρέσεις από την επίτευξη καλής περιβαλλοντικής κατάστασης (άρθρο 14). Αυτές οι σαφώς καθορισμένες περιστάσεις περιλαμβάνουν το γεγονός ότι η επίτευξη αυτών των στόχων σχετίζεται με δράση ή αδράνεια πέρα από την ευθύνη των κρατών μελών, περιπτώσεις ανωτέρας βίας, ή το γεγονός ότι οι φυσικές συνθήκες δεν τους επιτρέπουν να εξασφαλίσουν την έγκαιρη βελτίωση της κατάστασης των θαλάσσιων υδάτων τους.

Όπως φαίνεται στο γράφημα 4, 12 από τα 17 κράτη μέλη ανέφεραν εξαιρέσεις για όλους αυτούς τους πιθανούς λόγους, εκτός από την περίπτωση ανωτέρας βίας. Οι ρυπογόνες ουσίες και ο ευτροφισμός είναι τα θέματα για τα οποία τα περισσότερα κράτη μέλη ζήτησαν εξαίρεση, επικαλούμενα φυσικές συνθήκες οι οποίες δεν τους επιτρέπουν να εξασφαλίσουν την έγκαιρη βελτίωση της κατάστασης των θαλάσσιων υδάτων. Ο υποθαλάσσιος θόρυβος είναι το μόνο θέμα για το οποίο δεν ζητήθηκε εξαίρεση, ενώ ζητήθηκαν λίγες εξαιρέσεις για τα δίκτυα θαλάσσιας τροφής, τις υδρογραφικές συνθήκες και τις ρυπογόνες ουσίες σε ψάρια και άλλα θαλασσινά, χαρακτηριστικά περιγραφής τα οποία αποτελούν όλα τους θέματα που δεν είναι επί του παρόντος πολύ καλά αναπτυγμένα στο πλαίσιο της ΟΠΘΣ.

Γράφημα 4. Εξαιρέσεις από τη μη επίτευξη καλής περιβαλλοντικής κατάστασης, όπως αναφέρεται στα δεύτερα προγράμματα μέτρων

6. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ

Τα κράτη μέλη έχουν καταβάλει εντυπωσιακές προσπάθειες για τον προσδιορισμό και την αντιμετώπιση του εξαιρετικά σύνθετου και ποικιλόμορφου χαρακτήρα των θαλάσσιων πιέσεων, όπως απαιτείται για την επίτευξη καλής περιβαλλοντικής κατάστασης. Το ποσοστό των **μέτρων που είναι ειδικά σχεδιασμένα για την ΟΠΘΣ** —

και δεν θεσπίζονται βάσει άλλων πλαισίων— **αυξήθηκε από 25 % σε 42 %**, ποσοστό που δείχνει ότι η ΟΠΘΣ αποτελεί βασικό παράγοντα για τη λήψη νέων μέτρων που αποσκοπούν στην προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος και τη βιώσιμη χρήση του.

Παρ' όλα αυτά, απαιτούνται περαιτέρω προσπάθειες για την εναρμόνιση της ανάπτυξης μέτρων, δεδομένου ότι υπάρχουν **σαφείς διαφορές τόσο μεταξύ των χαρακτηριστικών περιγραφής όσο και μεταξύ των κρατών μελών**. Κατά μέσο όρο και στα 17 κράτη μέλη, θεωρείται ότι μόνο τα μέτρα για τα απορρίμματα στη θάλασσα και για τα μη αυτόχθονα είδη αντιμετωπίζουν έως κάποιον βαθμό τα αναγκαία ζητήματα για την επίλυση των προβλημάτων ([81]). Τα μέτρα για την αντιμετώπιση άλλων μορφών ρύπανσης, απώλειας βιοποικιλότητας και κλιματικής αλλαγής εξακολουθούν να θεωρούνται ανεπαρκή, μολονότι έχει σημειωθεί πρόοδος σε ορισμένους τομείς, όπως η προστασία του θαλάσσιου βυθού και οι αλλοιώσεις των υδρογραφικών συνθηκών.

Πολλά μέτρα απορρέουν από άλλα νομοθετικά πλαίσια, όπως το δίκαιο της ΕΕ που διέπει τα ύδατα, τη νιτρορύπανση και τις χημικές ουσίες, την κοινή αλιευτική πολιτική ή τις οδηγίες για τα πτηνά και τους οικοτόπους. Ωστόσο, τα πλαίσια αυτά δεν έχουν το ίδιο πεδίο εφαρμογής, ενώ η ΟΠΘΣ καθορίζει, επιπλέον, απαιτήσεις για πρόσθετες μορφές περιβαλλοντικών πιέσεων (για παράδειγμα, θαλάσσια ρύπανση σε υπεράκτιες περιοχές, π.χ. από την παραγωγή ορυκτών καυσίμων). **Αυτό αναδεικνύει την ανάγκη να καταβληθούν περισσότερες προσπάθειες για την κάλυψη των εν λόγω κενών κατά τον σχεδιασμό των μέτρων στο πλαίσιο της ΟΠΘΣ**.

Αντιθέτως, τα κράτη μέλη έχουν λάβει καλύτερα μέτρα για την αντιμετώπιση των πιέσεων ή των επιπτώσεων που καλύπτονται λιγότερο από άλλες πολιτικές και νομοθεσίες, με εξαίρεση τον υποθαλάσσιο θόρυβο και τα δίκτυα θαλάσσιας τροφής. Ελλείψει «διχτυού ασφαλείας» που παρέχεται από στοχευμένη παγιωμένη νομοθεσία για τη ρύθμιση του ζητήματος σε επίπεδο ΕΕ, συνολικά, τα κράτη μέλη επέδειξαν μεγαλύτερη καινοτομία όσον αφορά τον προσδιορισμό μέτρων για τα μη αυτόχθονα είδη, τις υδρογραφικές συνθήκες, την ακεραιότητα του θαλάσσιου βυθού και τα απορρίμματα στη θάλασσα. Εξακολουθούν να χρησιμοποιούν τα υφιστάμενα πλαίσια, αλλά η επίτευξη καλής περιβαλλοντικής κατάστασης για τα θέματα αυτά απαιτεί από τα κράτη μέλη να διερευνήσουν συλλογικά νέες προσεγγίσεις για την αντιμετώπιση αυτών των προβλημάτων.

Τα μέτρα για τα απορρίμματα στη θάλασσα αποτελούν καλό παράδειγμα του τρόπου με τον οποίο η ΟΠΘΣ μπορεί να συμβάλει ουσιαστικά, λειτουργώντας παράλληλα σε συνέργεια με άλλα νομοθετικά πλαίσια. Ως σημείο αφετηρίας, αρκετά κράτη μέλη ήταν σε θέση να αξιολογήσουν τον βαθμό στον οποίο μπορούν να επιτύχουν τον στόχο καλής περιβαλλοντικής κατάστασης, ποσοτικώς προσδιορισμένο μέσω της πρόσφατα συμφωνηθείσας οριακής τιμής ([82]). Στη βάση αυτή, σχεδίασαν κατάλληλα μέτρα για την κάλυψη του κενού, συμπεριλαμβανομένων των παραπομπών σε άλλα πλαίσια. Τα μέτρα για τα απορρίμματα στη θάλασσα όχι μόνο είναι καλύτερης ποιότητας από τα μέτρα για άλλα θέματα, αλλά χαρακτηρίζονται και από μεγαλύτερη συνοχή σε περιφερειακό επίπεδο. Αντιθέτως, τα μέτρα για τον υποθαλάσσιο θόρυβο εξακολουθούν να υπολείπονται των προσδοκιών. Αυτό δείχνει ότι η επιτυχία εξαρτάται από πολλούς παράγοντες, όπως το υψηλό επίπεδο ευαισθητοποίησης του κοινού και μια αξιόπιστη

([81]) Λεπτομερείς εξηγήσεις σχετικά με τη μεθοδολογία και τη βαθμολόγηση της αξιολόγησης επάρκειας περιλαμβάνονται στο έγγραφο SWD (2025) 1.

([82]) https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC121707.

βάση δεδομένων και γνώσεων, στοιχεία που εξακολουθούν να ελλείπουν έως κάποιον βαθμό για τον υποθαλάσσιο θόρυβο.

Κατά κύριο λόγο, τα **μέτρα χαρακτηρίζονται από μέτριο βαθμό συνοχής σε μια θαλάσσια περιοχή**. Ο βαθμός συνοχής είναι υψηλότερος όπου έχουν αναπτυχθεί εργαλεία για την υποστήριξη, αφενός, της αξιολόγησης του βαθμού στον οποίο τα κράτη μέλη μπορούν να επιτύχουν καλή περιβαλλοντική κατάσταση και, αφετέρου, των μέτρων που είναι αναγκαία για την κάλυψη των κενών, π.χ. μέσω των εργασιών της HELCOM στη Βαλτική θάλασσα. Από τα επτά κράτη μέλη που θεωρείται ότι διαθέτουν πρόγραμμα μέτρων καλής ποιότητας, τα πέντε διαθέτουν κοινά ύδατα στην περιοχή της Βαλτικής θάλασσας και έχουν συνεργαστεί στο πλαίσιο της HELCOM.

Κατά γενικό κανόνα, η προσέγγιση για τη λήψη μέτρων στο πλαίσιο της ΟΠΘΣ εξακολουθεί να απαιτεί εργασία και προσπάθεια. Ειδικότερα, **εξακολουθεί να είναι δύσκολο να υπολογιστεί αν και πότε τα μέτρα θα μειώσουν τις επιπτώσεις στο θαλάσσιο περιβάλλον και θα συμβάλουν στην επίτευξη καλής περιβαλλοντικής κατάστασης**. Αυτό οφείλεται εν μέρει στην έλλειψη σαφούς ποσοτικού προσδιορισμού της καλής περιβαλλοντικής κατάστασης και εν μέρει στην έλλειψη κατάλληλων εργαλείων και μεθοδολογιών, συμπεριλαμβανομένης της κατάρτισης μοντέλων, ώστε να είναι δυνατή η καλύτερη αξιολόγηση της δράσης που απαιτείται για την επίτευξη καλής περιβαλλοντικής κατάστασης. Οι πρόσφατες εξελίξεις στο πεδίο αυτό είναι ενθαρρυντικές και θα πρέπει να συνεχιστούν. Τα ζητήματα αυτά θα αναλυθούν επίσης περαιτέρω στο πλαίσιο της επικείμενης αξιολόγησης της ΟΠΘΣ.

7. ΣΥΣΤΑΣΕΙΣ

Ειδικές ανά χώρα συστάσεις περιλαμβάνονται στο έγγραφο εργασίας των υπηρεσιών της Επιτροπής που συνοδεύει την παρούσα έκθεση ([83]). Οι ακόλουθες συστάσεις ισχύουν για όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ:

1. Τα κράτη μέλη θα πρέπει να **αυξήσουν το επίπεδο φιλοδοξίας** και **να επισπεύσουν τη δράση για την επίτευξη των στόχων της οδηγίας**. Στο πλαίσιο αυτό περιλαμβάνονται τα εξής:

    α. κατάρτιση ισχυρότερων προγραμμάτων μέτρων βάσει σαφέστερης αξιολόγησης του κενού που πρέπει να καλυφθεί για την επίτευξη καλής κατάστασης·

    β. σχεδιασμός ποσοτικών μέτρων που καλύπτουν το κενό μεταξύ της τρέχουσας κατάστασης και της καλής περιβαλλοντικής κατάστασης, όπως προσδιορίζονται ποσοτικά από τις οριακές τιμές που καθορίζονται σε ενωσιακό, περιφερειακό και υποπεριφερειακό επίπεδο και ενσωματώνονται στις θαλάσσιες στρατηγικές των κρατών μελών ([84])·

    γ. διασφάλιση ότι τα μέτρα που λαμβάνονται στο πλαίσιο άλλων νομοθεσιών και πολιτικών χαρακτηρίζονται από το κατάλληλο επίπεδο φιλοδοξίας, ώστε να συμβάλουν στην επίτευξη καλής περιβαλλοντικής κατάστασης, ή συμπλήρωσή τους ώστε να καλύπτουν ζητήματα που είναι αναγκαία για την καλή περιβαλλοντική κατάσταση, αλλά δεν αποτελούν μέρος των υφιστάμενων πλαισίων.

([83]) SWD(2025) 1.

([84]) Ανακοίνωση της Επιτροπής — Ανακοίνωση της Επιτροπής σχετικά με τις οριακές τιμές που καθορίζονται δυνάμει της οδηγίας-πλαισίου 2008/56/ΕΚ για τη θαλάσσια στρατηγική και της απόφασης (ΕΕ) 2017/848 της Επιτροπής (C/2024/2078), 11.3.2024.

2. Τα κράτη μέλη θα πρέπει να προσδιορίσουν και να θέσουν σε εφαρμογή, κατά περίπτωση, **πρόσθετα μέτρα για τη μείωση των επίμονων περιβαλλοντικών προκλήσεων** (πίεση) που εμποδίζουν την επίτευξη καλής περιβαλλοντικής κατάστασης.

   α. Όσον αφορά τη **ρύπανση**, τα μέτρα αυτά αφορούν τα εξής:
      i. την ενίσχυση της δράσης για τη μείωση του υποθαλάσσιου θορύβου, μεταξύ άλλων με την αντιμετώπιση των κύριων πηγών συνεχούς θορύβου —όπως η ναυτιλία— και με τη δημιουργία περιοχών χαμηλού θορύβου για τα θαλάσσια είδη·
      ii. την ενίσχυση της δράσης για τη μείωση της ρύπανσης από θρεπτικές ουσίες για την επίτευξη των στόχων της ΟΠΘΣ, της ΟΠΥ και της οδηγίας για τη νιτρορύπανση·
      iii. τη μείωση της χημικής ρύπανσης από θαλάσσιες πηγές, ιδίως από την εξόρυξη υδρογονανθράκων, καθώς και από νέες ουσίες, συμπεριλαμβανομένων των υπερ- και πολυφθοροαλκυλιωμένων ουσιών (PFAS), των φαρμακευτικών προϊόντων ή των μικροπλαστικών·
      iv. τη συνέχιση της δράσης για τη μείωση των επιπτώσεων των απορριμμάτων στη θαλάσσια ζωή, με παράλληλη μείωση των εισροών στην πηγή.

   β. Όσον αφορά τη **βιοποικιλότητα**, τα μέτρα αυτά αφορούν τα εξής:
      i. την ολοκλήρωση του δικτύου συνεκτικών, αντιπροσωπευτικών και αποτελεσματικά διαχειριζόμενων ΠΘΠ για την επίτευξη του στόχου που έχει καθοριστεί με ορίζοντα το 2030 στη στρατηγική για τη βιοποικιλότητα για την προστασία του 30 % των υδάτων, συμπεριλαμβανομένου αυστηρά του 10 %, σύμφωνα με τον φιλόδοξο στόχο που ορίζεται στο σχέδιο δράσης για τη θάλασσα και τις υποχρεώσεις βάσει του παγκόσμιου πλαισίου για τη βιοποικιλότητα Κουνμίνγκ-Μόντρεαλ·
      ii. την ενίσχυση της δράσης για τη μείωση των παρεμπιπτόντων αλιευμάτων ευαίσθητων ειδών, αρχής γενομένης από τα είδη προτεραιότητας, όπως συνιστάται στο σχέδιο δράσης για τη θάλασσα·
      iii. την εφαρμογή, χωρίς καθυστέρηση, των υποχρεώσεων που απορρέουν από τον κανονισμό για την αποκατάσταση της φύσης ως κρίσιμη συμβολή στην επίτευξη καλής περιβαλλοντικής κατάστασης στο πλαίσιο της ΟΠΘΣ·
      iv. την αντιμετώπιση των κινδύνων για τα θαλάσσια οικοσυστήματα που συνδέονται με την προβλεπόμενη επέκταση της υπεράκτιας παραγωγής ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές, σε συνδυασμό με τις σωρευτικές επιπτώσεις των υφιστάμενων δραστηριοτήτων στη θάλασσα, μέσω μελλοντοστρεφούς θαλάσσιου χωροταξικού σχεδιασμού με βάση το οικοσύστημα.

   γ. Όσον αφορά την **κλιματική αλλαγή**, όλα τα κράτη μέλη θα πρέπει να επιδιώξουν να συνυπολογίζουν την κλιματική αλλαγή στον σχεδιασμό και στην επιλογή των μέτρων τους, και ειδικότερα:
      i. να δίνουν προτεραιότητα σε μέτρα τα οποία συμβάλλουν στον περιορισμό / στη μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου, μεταξύ άλλων με την αποκατάσταση των οικοσυστημάτων γαλάζιου άνθρακα·

ii. να διασφαλίζουν ότι άλλα μέτρα ή άλλες ομάδες μέτρων δεν αυξάνουν τις εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου·
iii. να λαμβάνουν μέτρα για την ενίσχυση της προσαρμοστικότητας των παράκτιων κοινοτήτων στην κλιματική αλλαγή, π.χ. με την αποκατάσταση των παράκτιων οικοσυστημάτων.

3. Τα κράτη μέλη θα πρέπει να **αυξήσουν τις επενδύσεις και να παρέχουν επαρκή χρηματοδότηση για την εφαρμογή του προγράμματος μέτρων** ώστε να επιτευχθούν οι στόχοι της ΟΠΘΣ. Τα ανωτέρω προϋποθέτουν ειδικότερα τα εξής:

   α. την ανάπτυξη στρατηγικής προοπτικής για επενδύσεις με σκοπό την επίτευξη καλής περιβαλλοντικής κατάστασης, την αποφυγή της υιοθέτησης αποσπασματικής προσέγγισης για τη χρηματοδότηση μεμονωμένων μέτρων και τη μείωση των ανεπαρκειών σε διάφορους τομείς πολιτικής·
   β. τον σαφή προσδιορισμό της πηγής χρηματοδότησης που απαιτείται για την εφαρμογή όλων των μέτρων·
   γ. την αξιοποίηση των υφιστάμενων χρηματοδοτικών μέσων και εργαλείων που στηρίζουν την ανάπτυξη μέτρων για την προστασία της θάλασσας και τη βιώσιμη χρήση της, μεταξύ άλλων μέσω της έρευνας και της καινοτομίας, όπως, για παράδειγμα, το Ταμείο Συνοχής, ο μηχανισμός ανάκαμψης και ανθεκτικότητας, τα περιφερειακά ταμεία, το ΕΤΘΑΥ, το πρόγραμμα «LIFE» και το πρόγραμμα «Ορίζων Ευρώπη» στο πλαίσιο των διαφόρων ομάδων του (π.χ. αποστολές και συμπράξεις).

4. Τα κράτη μέλη θα πρέπει να **θεσπίσουν μηχανισμούς διακυβέρνησης οι οποίοι στηρίζουν τον σχεδιασμό και την εφαρμογή φιλόδοξων, συνεκτικών, συντονισμένων, δίκαιων και αποτελεσματικών προγραμμάτων μέτρων**. Στο πλαίσιο αυτό περιλαμβάνονται τα εξής:

   α. η αποφασιστική αντιμετώπιση των εμποδίων στην εφαρμογή των μέτρων, όπως η ανεπαρκής χρηματοδότηση·
   β. η βελτίωση του συντονισμού μεταξύ των αρχών ώστε να διασφαλιστεί ότι τα μέτρα στο πλαίσιο της ΟΠΘΣ που εξαρτώνται από άλλες πολιτικές εφαρμόζονται πλήρως από τις αρχές που είναι αρμόδιες για την εφαρμογή των εν λόγω πολιτικών, ιδίως σε σχέση με την αλιεία, τη γεωργία και την ενέργεια·
   γ. η εξασφάλιση της συμμετοχής του κοινού και των ενδιαφερόμενων μερών στο στάδιο του σχεδιασμού, λαμβάνοντας υπόψη τη συμβολή τους στον σχεδιασμό των μέτρων και εξασφαλίζοντας την κοινωνική αποδοχή των προτεινόμενων μέτρων, με τη λήψη συνοδευτικών μέτρων για τον περιορισμό των δυνητικών αρνητικών επιπτώσεων, εάν αυτό είναι αναγκαίο·
   δ. η ενίσχυση του έγκαιρου συντονισμού των προγραμμάτων μέτρων με τα γειτονικά κράτη μέλη, ώστε να διασφαλιστούν η συνοχή, οι συνέργειες και η συμπληρωματικότητα των μέτρων στην περιοχή, και σχεδιασμός κοινής δράσης, όπου απαιτείται·
   ε. η επιχειρησιακή εφαρμογή των χωρικών πτυχών των προγραμμάτων μέτρων στο πλαίσιο της ΟΠΘΣ μέσω θαλάσσιων χωροταξικών σχεδίων, ώστε να διασφαλιστεί ότι τα σχεδιαζόμενα μέτρα προστασίας του χώρου και τα σχεδιαζόμενα μέτρα μείωσης της πίεσης που ασκείται στον χώρο λαμβάνονται πλήρως υπόψη στον θαλάσσιο χωροταξικό σχεδιασμό.

5. Τέλος, τα κράτη μέλη θα πρέπει να παρέχουν **πιο επικαιροποιημένες και πλήρεις ηλεκτρονικές εκθέσεις**, ώστε να εξασφαλίζεται μεγαλύτερη διαφάνεια για το κοινό όσον αφορά τα προτεινόμενα μέτρα και τον τρόπο με τον οποίο αναμένεται να

στηρίξουν την πρόοδο προς την επίτευξη της καλής περιβαλλοντικής κατάστασης και των στόχων. Με τον τρόπο αυτόν θα είναι επίσης δυνατή η συγκρισιμότητα μεταξύ των κρατών μελών και των θαλάσσιων περιοχών.